

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

bakalářská práce

**Výchova a vzdělávání dětí se zrakovým postižením
v předškolním věku**

Education of Sight- Impaired Preschool Children

Vedoucí práce:
Mgr. Lenka Chittussiová

Autor:
Jana Tomíčková

Praha 2011

Anotace:

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část pojednává o rozdělení zrakových vad. Popisuje výchovu zrakově postiženého dítěte v rodině. Zabývá se také vzděláváním ve speciálních mateřských školách. Detailně rozebírá dvě vybrané speciální mateřské školy pro zrakově postižené. Zabývá se jejich školními vzdělávacími programy. Praktickou část tvoří záznamy ze dvou hospitací ve speciálních mateřských školách. Tyto školy jsou mezi sebou porovnávány. Další část představuje rozhovor s rodiči zrakově postižených dětí. U dvou vybraných dětí jsou vypracovány kazuistiky.

Klíčová slova:

handicap, zrakové postižení, výchova, vzdělávání, dítě, předškolní věk, speciální mateřské školy, rodina, zrakové vady, rozhovor,

Annotation:

The thesis is divided into theoretical and practical part. Theoretical part treats the division of visual defects. It describes the education of visually impaired children in a family and a special nursery school. We analyze two selected nursery school for visually impaired children. Attention is being paid to their school training programme. The practical part consists of records from the inspection of classes in special schools and interviews with parents of visually impaired children and case studies of two selected children.

Keywords:

handicap, visual impairment, education, child, preschool age, special nursery school for visually impaired children, family, visual defects

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Zároveň dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 2. 4. 2011

Jana Tomíčková

Poděkování:

Zde bych chtěla poděkovat Mgr. Lence Chittussiové za vedení své práce a za vhodné rady a připomínky. Také bych chtěla poděkovat svoji rodině a přátelům za pomoc a podporu a Lukáši Lánskému za technickou pomoc a grafickou úpravu.

Obsah

ÚVOD	8
1. Charakteristika handicapu	10
1.1 Zrakové vady	11
1.2 Popis některých zrakových vad	11
1.3 Stupně zrakového postižení	13
1.4 Zrakový handicap z pohledu společnosti	15
2. Narození zrakově postiženého dítěte v rodině	17
2.1 Pohled rodičů na postižené dítě	17
2.2 Vývoj reakce rodičů	18
3. Výchova v rodině v předškolním věku	21
3.1 Sociální výchova a komunikace	21
3.2 Rozvoj náhradních smyslů	22
4. Vzdělávání ve speciálních mateřských školách pro zrakově postižené	24
4.1 Speciální mateřské školy pro zrakově postižené	24
4.2 Speciální mateřské školy pro zrakově postižené v České republice	24
4.3 Klíčové kompetence	25
5. Školní rámcový vzdělávací program speciální mateřské Školy Jaroslava Ježka	28
5.1 charakteristika mateřské školy	28
5.2 Režim školy	28
5.3 Tématické okruhy	29
6. Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2	36
6.1 Základní informace	36
6.2 Denní režim	36
6.3 Charakteristika vzdělávacího programu	37
6.4 Vzdělávací obsah	38
7. Moje návštěva ve speciálních mateřských školách	42
7.1 Škola Jaroslava Ježka	42
7.2 Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2	44
8. Rozhovor s rodiči dětí o výchově v rodině	49
8.1 Rodiče Tadeáše a Jana S.	49
8.2 Rozhovor s rodiči Šimona	52
8.3 Rozhovor s rodiči Natálky	54
8.4 Rozhovor s rodiči Petra	56
8.5 Rozhovor s rodiči Simonky	58
ZÁVĚR	61
Seznam literatury:	63
Seznam příloh:	64
Příloha č. 1:	65
Kazuistika Tadeáše S.	65
Příloha č. 2:	70
Kazuistika Jana S.	70
Příloha č. 3:	74

TEORETICKÁ ČÁST

Motto:

*„Správně vidíme jen srdcem,
co je důležité,
je očím neviditelné.“*

Antoine de Saint Exupéry

ÚVOD

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Bude pojednávat o výchově a vzdělávání dětí se zrakovým postižením v předškolním věku. Mezi hlavní motivace, které mě vedly k výběru tohoto tématu patří dlouhodobý zájem o tuto věkovou kategorii dětí, o lidi se zrakovým handicapem a také to, že pracuji již 3 roky jako osobní asistentka v organizaci Okamžik. Jejím hlavním cílem je zajišťovat osobní asistenci dětem se zrakovým postižením v podobě doprovodů do škol, do volnočasových aktivit nebo pomoc s učením.

Prvním cílem práce je zabývat se výchovou v rodině, např.: na co musí být kladen důraz u zrakově postižených dětí. V praktické části se budu zabývat konkrétními dětmi, se kterými přicházím při své práci do kontaktu, a to prostřednictvím dialogu o výchově s jejich rodiči.

Dalším cílem bude se zaměřit na speciální mateřské školy pro zrakově postižené, detailně jen na vybrané školy, u nichž budu navzájem porovnávat jejich školní rámcové vzdělávací programy a popsat hospitaci v těchto školách a porovnat je mezi sebou.

Teoretická část je rozdělena do šesti kapitol a praktickou tvoří poslední dvě kapitoly. Nejprve bych chtěla definovat obecně pojem handicap, čím se vymezuje a jak ho dělíme, zabývat se jednotlivými typy postižení, čím se vyznačují, co je jejich příčinou a nakonec konkrétními zrakovými poruchami.

Dále bych se zaměřila konkrétně na výchovu a vzdělávání zrakově postiženého dítěte nejdříve v rodině, jak se vychovává dítě s tímto postižením, konkrétně se zaměřením na předškolní věk.

Poté bych chtěla obecně charakterizovat speciální mateřské školy pro zrakově postižené a kde se tyto školy nachází v České republice.

Zaměřila bych se na Školu Jaroslava Ježka v Praze, konkrétně na její školní vzdělávací program a na speciální mateřskou školu v Brně s názvem Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2.

Praktická část bude pojednávat o výchově a vzdělávání dětí ve speciálních mateřských školách z praktického hlediska. Bude se v ní vycházet hlavně z poznatků z navštívených škol při hospitaci. Porovnat je mezi sebou, v čem se shodují a v čem liší. Detailně bych popsala jeden celý den, který tam strávím. Jaký je jejich obvyklý program, jaké hry hrají, s jakými pomůckami pracují, kolik tam je dětí a jaký typ postižení mají.

Také bude tvořena rozhovorem s rodiči mých dvou klientů. Bude zaměřen na výchovu v rodině. Tento rozhovor bude výchozí. S ním budu porovnávat rozhovory s dalšími rodiči a zkoumat, v čem se shodují nebo liší.

1. Charakteristika handicapu

Pipeková vymezuje defekt jako ztrátu nebo poškození v anatomické stavbě organismu a nebo poruchu jeho funkce. Příčiny defektu mohou být dědičné, následek nemoci nebo úrazu.

Dělíme ho z hlediska vzniku na: vrozený a získaný.

Vrozený můžeme ještě také rozdělit na vznik:

a) v období prenatalním, b) v období perinatálním, c) v období postnatálním.¹

Vrozené defekty mohou podle Krejčkové vzniknout již v prenatalním období, zde se jedná například o dědičnost, choroby matky v době těhotenství, špatná životospráva, úrazy apod. Ale vznikají také v perinatálním období jako důsledek nepříznivých okolností při porodu.

Získané defekty se objevují až během života vlivem vážných onemocnění, úrazů, nedostatečné výchovné péče nebo špatné životní situace.

Získaný – jedinec získává během celého života.

Defekty dále dělíme na orgánové a funkční.

U orgánových jsou poškozeny celé orgány nebo jejich části. Příčinami mohou být vývojové vady (defekty CNS, anomálie, úplné chybění orgánů), následek onemocnění (např.: obrna srdeční vady). Třetí příčinou jsou úrazy (např.: deformace orgánů, amputace).

U funkčních dochází k poruše funkce orgánu. Na funkční defekty mají vliv narušené sociální vztahy (prostředí, mezilidské vztahy, výchova).²

Defekty (vady) dělíme podle typu postižení na:

- a) tělesné
- b) zrakové
- c) sluchové
- d) poruchy v oblasti komunikačních schopností
- e) mentální vady
- f) vady v oblasti poruch chování
- e) kombinované, sdružené vady
- f) parciální postižení (poruchy učení)³

Nyní se budeme podrobněji zabývat zrakovým postižením. Disciplína, která se na něj specializuje, se nazývá oftalmopedie.

---

¹ Pipeková, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, Brno, 1998, s. 25

² Krejčová, O. Kapitoly ze speciální pedagogiky, Praha: Eteria, 2002, s. 8

³ Pipeková, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, Brno, 1998, s. 25

1.1 Zrakové vady

Pro určení závažnosti postižení je zásadní míra zrakové ostrosti, jíž se měří schopnost vidět na dálku a na blízko. Na jakou dálku vidíme, nám udává zlomek, který má v čitateli vzdálenost, ze které dítě příslušný optotyp vidí a ve jmenovateli vzdálenost, ze které by ho mělo vidět. Vidění na blízko se naopak hodnotí pomocí čísel, které označuje písmo v diagnostické tabulce, které dítě ještě dokáže přečíst. Orientace v prostředí a schopnost získávání informací závisí na funkčním zorném poli. To je omezeno v periferii, centrální oblasti nebo celkově. Pojem zrakové postižení zahrnuje mnoho různých postižení, které nějakým způsobem narušují schopnost zrakové percepce. 4

Ale nezáleží jen na typu vady a zrakové ostrosti, ale záleží na každém člověku, jak se to u něj projeví a také na jeho osobnosti, jak na sobě pracuje apod. Někdy ani zlomek, jenž nám určuje vzdálenost, na kterou vidíme, nemusí přesně určit, co daný jedinec všechno dokáže vidět. Proto bychom neměli brát všechny osoby se stejným typem zrakové vady stejně, ale přistupovat k nim individuálně.

Podle Pipekové můžeme zrakové vady rozdělit do pěti kategorií:

- a) ztráta zrakové ostrosti (refrakční vady)
- b) postižení šíře zorného pole (trubicovité vidění)
- c) okulomotorické poruchy (strabismus)
- d) problémy se zpracováním zrakových podnětů (kortikální slepota)
- e) poruchy barvocitu (barvoslepost)

Nyní se budeme zabývat jen některými kategoriemi.

1.2 Popis některých zrakových vad

1.2.1 Amblyopie (tupozrakost)

Tupozrakost představuje útlun zrakové percepce. Zraková ostrost je snížena, a to i s brýlovou korekcí. Jedná se o funkční vadu. Tupozrakost spolu s šilhavostí můžeme zařadit mezi poruchy binokulárního vidění. To znamená, že je porušena fyziologická spolupráce obou očí. Může být u každého oka jiná zraková ostrost a také se objevují rozdíly v rozsahu zrakového pole.⁵

---

4 Vágnerová M., Oftalmopsychologie dětského věku, Praha: Karolinum, 1995, s. 12

5 Květoňová L., Základy oftalmopedie, Brno: Masarykova univerzita:Pedagogická fakulta, 1993, s. 8

Nyní cituji Květoňovou:

„Tyto rozdíly v zrakové ostrosti způsobují, že tupozraký jedinec podvědomě potlačí obrázek z hůře vidícího oka a preferuje obrázek oka s lepší zrakovou ostrostit. Amblyopie vzniká již v dětském věku. S nápravou je nutno započít co nejdříve, a to s intenzivním dlouhodobým funkčním zatížením postiženého oka při současném vyloučení druhého oka okluzí a za pravidelné kontroly očním lékařem. „6

V porovnání s jinými dětmi tyto děti mohou vypadat jako málo inteligentní a neohrabané, více samotářské a snaží se vyhýbat sportu. Ale pokud je správně vykorigována vada, mohou vykazovat i nadprůměrný prospěch.

1.2.2 Strabismus (šilhavost)

Jak už jsem se zmiňovala, jedná se stejně jako u tupozrakosti o poruchu binokulárního vidění. Nyní si budeme šilhavost definovat. Podle Květoňové - *„šilhání je porucha rovnovážného postavení očí. Osy očí nejsou rovnoběžné, obrázky v pravém a levém oku nevznikají na stejném místě na sítnici a nedochází tedy k fuzi, ale vznikne dvojitý obrázek (diplopie). Dvojité vidění působí rušivě, a proto je jeden z obrázků potlačen. Oko se takto může stát tupozrakým. Amblyopie a strabismus spolu úzce souvisí.“7*

V současnosti lze strabismus léčit operativně a následnými ortoptickými cvičeními. Tato cvičení by měla trvat do 30 min a měl by u nich být kladen důraz na pestrost a zábavnost. Jako příklad si můžeme uvést: sestavování stavebnic, obkreslování a vypichování obrázkových předloh, navlékání korálků apod, hraní společenských her (šachy, dáma atd.)⁸

1.2.3 Myopie (Krátkozrakost)

Pokud vidíme předměty v dálce, pokoušíme se na ně zaostřit, ale nedaří se nám to. Jedná se obvykle o krátkozrakost. Výraz myopie pochází z řečtiny a znamená v překladu zavřené oči. Při krátkozrakosti se setkávají paprsky světla před sítnicí. Krátkozrakost je možno korigovat optickými pomůckami (rozptylkami), které dosáhnou toho, že budou paprsky dopadat na sítnici a obraz bude ostrý.

---

6 Tamtéž, s. 8

7 Květoňová L., Základy oftalmopedie, Brno: Masarykova univerzita:Pedagogická fakulta, 1993, s. 8

8 Květoňová, L. Základy oftalmopedie, Brno: Masarykova univerzita:Pedagogická fakulta, 1993, s. 8. - 9

1.2.4 Hypermetropie (dalekozrakost)

Dalekozraký člověk vidí dobře na dálku, ale dělá mu problémy zaostřit na blíže umístěné předměty. Světelné paprsky dopadají za sítnici a v důsledku toho není obraz tak ostrý. Krátkozrakost korigujeme spojkami, ty lomí světlo a zaostří ho na sítnici.

1.3 Stupně zrakového postižení

1.3.1 Slabozrakost

Podle defektologického slovníku ho můžeme definovat jako „*stav charakteristický snížením zrakové ostrosti obou očí, a to i s optimální brýlovou korekcí.*“⁹

Tento typ postižení působí člověku nesnáze v běžném životě. Můžeme ji rozdělit na tři stupně podle toho, jakou měrou je oko postiženo. Slabozrakost je vada postihující orgán. Může poškodit zevní i vnitřní oko, zrakové dráhy nebo zrakové centrum.

Mezi nejčastější příčiny slabozrakosti můžeme zařadit: myopii gravis (krátkozrakost), astigmatismus (neboli vada lomivosti oka, která bývá způsobena nepravidelným zakřivením rohovky nebo čočky), nystagmus (tj. třes očí), hypermetropie gravis (dalekozrakost), albinismus (nedostatek pigmentu v duhovce), glaukom (zelený zákal), zánětlivé onemocnění sítnice (retinitida), šeroslepost (hemeralopie).

Ke korekci zraku využívají slabozraké osoby optické pomůcky , např.: dalekohledové brýle, monokulární dalekohledová kukátka nebo lupy.

Co se týká vzdělávání slabozrakých, tak bývají děti zařazovány do školy pro slabozraké, ale je možné u nich uvažovat i o zařazení do běžných základních škol v rámci integračním programů. Pokud k integraci dojde, měli by se učitelé seznámit u tohoto typu postižení například s tím, že tyto děti se hůře soustředí, neudrží dlouho pozornost a mají snížené pracovní tempo. ¹⁰

Já osobně s názorem Květoňové, ohledně vzdělávání, souhlasím. Myslím si, že, pokud by byly tyto děti dobře připravené a také schopné vzhledem ke svému postižení zvládnout běžný typ základní školy a měly o to sami zájem, bylo by důležité je v tom podporovat.

---

⁹ Edelsberger, L. Defektologický slovník, Jinočany: H&H, 2000, s. 320

¹⁰ Květoňová, L. Základy oftalmopedie, Brno: Masarykova univerzita:Pedagogická fakulta, 1993, s. 10

Myslím si, že by bylo dobré dát jim šanci, ale určitě by bylo důležité, aby pedagog k tomuto dítěti zaujal individuální přístup a předem na to připravil ostatní vidoucí spolužáky, aby věděli, jak se ke zrakově postiženému člověku správně chovat a vytvořili tak zrakově postiženému spolužákovi dobré podmínky ke studiu.

1.3.2 Zbytky zraku

Defektologický slovník definuje zbytky zraku jako: „*Dolní hraniční míra schopnosti vnímat zrakem. Skupina osob se zbytky zraku je uprostřed mezi skupinou slepých (nevidomých) a slabozrakých.*“¹¹

Osoby se zbytky zraku nejsou většinou schopny pohybovat se v prostoru pomocí zraku. Při vzdělávání jsou kombinovány prvky, které se využívají při práci se slabozrakými, s prvky práce s nevidomými. Proto se učí jak černotisk, tak i hmatové písmo.¹² Ale podle mého názoru je to opět hodně individuální. Některým osobám jsou bližší techniky, které využívají nevidomí a jiným zase ty pro slabozraké.

1.3.3 Nevidomost

Označuje se jiným slovem také slepota a podle Květoňové - „*jde o neschopnost jedince vnímat zrakem, i když je zachováno určité zrakové čítí (světlocit).*“¹³

Světová zdravotnická organizace ji zase definuje: „*osoby nevidomé jsou ty, jejichž ostrost zraku s co nejlepší korekcí se pohybuje od maxima 3/60 (počítání prstů na tři metry) po stav, kdy jedinec nevnímá světlo.*“¹⁴

Podle Keblové slepota „*z oftalmologického hlediska se projevuje jako ztráta funkce zrakového analyzátoru, tj. sítnice, nervových drah nebo mozkového centra.*“¹⁵

Podle mého názoru je nejjobsáhlejší a nejlépe formulovaná definice od Světové zdravotnické organizace.

Slepotu rozdělujeme na totální (jedná se o úplnou ztrátu vidění) a praktická (je zachován světlocit a počítání prstů z krátké vzdálenosti před okem).

Co se týká doby vzniku může být buď vrozená, například následkem dědičnosti nebo

---

11 Edelsberger, L. Defektologický slovník, Jinočany: H&H, 2000, s. 412

12 Květoňová, L. Základy oftalmopedie, Brno: Masarykova univerzita:Pedagogická fakulta, 1993, s. 10

13 Tamtéž, s. 10

14 Květoňová, L. Základy oftalmopedie, Brno: Masarykova univerzita:Pedagogická fakulta, 1993, s. 11

15 Keblová, A. Zrakově postižené dítě, Praha: Septima, 2001, s. 44

poškozením v prenatálním období. Získaná bývá způsobena úrazy oka nebo třeba chorobou zrakového analyzátoru.

Těch příčin je jistě mnohem více, ale zde jsme si uvedli jen ty nejčastější případy, se kterými se setkáváme.

1.4 Zrakový handicap z pohledu společnosti

Podle Vágnerové jsou postoje většinové společnosti k lidem se zrakovým postižením ovlivněny nedostatečným přísunem informací. Mají často charakter stereotypu a tendenci generalizace, tzn. vidět všechny stejně, nediferencovaně. Důvodem takovýhle postojů je nedostatek znalostí o skutečných možnostech nebo omezeních těchto postižených lidí. Ale není tomu tak jenom ze strany společnosti k nevidomým, ale platí to i naopak. Tyto postoje nejsou vrozené, ale tvoří se učením pod vlivem sociokulturních faktorů. 16

Zrakově postižení jsou na jedné straně přeceňováni, přisuzuje se jim například hudební nadání nebo jasnozřivost. Ale na druhé straně jsou také naopak podceňováni, a to i v oblastech, kde postižení nejsou.17

Podle mého názoru lidé zaujímají tyto postoje, protože mají malou nebo téměř žádnou osobní zkušenost s lidmi se zrakovým postižením. Často dávají přednost raději předsudkům před skutečně ověřenými informacemi. Mezi důvody neznalosti může patřit i to, že nevidomí jsou často málo integrováni do společnosti a navštěvují své speciální školy a akce pořádané přímo pro ně. Někteří lidé, když s nimi přijdou do kontaktu, nevědí, jak se k nim mají pořádně chovat a podceňují je. Mohou jim přisuzovat k jiné další handicap, např.: mentální postižení a jednají s nimi jako s malými dětmi. Dalšího omylu, kterého se lidé u nevidomých dopouštějí, je, že na ně nevědomky mluví hlasitěji než na ostatní. Automaticky si myslí, „kdo je slepý, je také hluchý,“ aniž by si to sami uvědomovali.

Většina zdravých lidí si často myslí, že všichni nevidomí mají stejnou zrakovou vadu a nevidí opravdu nic, to je ale také omyl. Zrakové vady jsou různé a někdo se třeba hůře orientuje v prostoru, ale na blízkou vzdálenost vidí. Jako příklad uvedu úryvek z Třech neobyčejných příběhů o obyčejných věcech od Matyskové. Tento příběh je o nevidomém muži jménem Cyril, který se právě chystá do práce. „*Cesta do práce probíhá hladce. Přestože má Cyril zbytky zraku, používá většinou bílou hůl, a to ze dvou důvodů: jednak se s ní cítí bezpečněji a předchází tak úrazům, a také, aby bylo patrné, že má potíže se zrakem. Nemusí pak složitě*

---

16 Vágnerová M., Oftalmopsychologie dětského věku, Praha, 1995, s. 7

17 Tamtéž

vysvětlovat, proč do někoho narazil. Většina lidí se mu vyhne.

Tramvaj právě přijíždí a Cyril nastupuje. Neodmítá uvolněné sedadlo. Posadí se a vyndá z tašky noviny. Z davu se ozývá poznámka: „Tyhle podvodníky mám nejraději.“ Pro spolucestující je někdy podezřelé, že člověk s bílou holí může číst noviny, někteří jej

dokonce začnou podezírat, že postižení jen předstírá. Cyril už si na tyto poznámky zvykl a ignoruje je.“¹⁸

Než jsem si tento úryvek přečetla, možná bych uvažovala stejně nebo podobně jako zmíněný spolucestující Cyrila, i přesto, že o nevidomých trochu něco vím. Ale spousta lidí, kteří by se s nevidomým čtoucím v tramvaji noviny setkali, považovali by ho skutečně za podvodníka. Myslím, si, že by bylo dobré, aby si toto přečetlo více lidí, a kdyby takováhle situace nastala, nezkazili by si o tom člověku své mínění a věděli by, že nutně nemusí jít o podvodníka, ale že ten člověk má takovou zrakovou vadu, která mu čtení umožňuje.

Když se vrátím ke stereotypům, vytvářejí se naopak i u nevidomých vůči zdravým lidem, jsou to například pocity ukřivdění a méněcennosti, bez ohledu na to, zda jsou oprávněné nebo ne. Tato očekávání pak nepříznivě ovlivňují interpretaci chování zdravých i jejich vlastní chování.

---

¹⁸ Michálek, M., Nahlédnutí do života beze zraku aneb Jak se vyhnout diskriminaci lidí se zrakovým postižením, Praha: Okamžik, 2007, s. 12

2. Narození zrakově postiženého dítěte v rodině

Každé narození dítěte je v rodině spojováno s velkým očekáváním. Rodiče mají určité představy a plány. Ale tím jejich největším přáním je, aby se jim narodilo zdravé dítě. Ne vždy se tak ale stane. A pro většinu rodičů je velmi těžké se vyrovnat s postiženým dítětem.

Myslím si, že jak se s tím rodiče vyrovnají, hodně závisí na tom, jaké už mají sami zkušenosti s výchovou dětí, jestli už sami nějaké děti mají. Pokud se jedná o rodinu už s více dětmi, je pro ně snadnější vyrovnat se s narozením postiženého dítěte. Naopak hůře tuto situaci přijme velmi mladá matka bez předchozích zkušeností, plná energie, plánů do budoucna, se snahou o budování kariéry. Nebo starší matka, které se narodí první postižené dítě a další dítě už mít nemůže.

2.1 Pohled rodičů na postižené dítě

Vágnerová toto období označuje jako „ krizi rodičovské identity.“ Je charakteristické adaptací rodičů na realitu, představující odlišnost dítěte a nepříznivý výhled do budoucna.¹⁹

Podle Keblové má zrakově postižené dítě stejné potřeby jako dítě zdravé. Stejně tak potřebuje lásku a péči rodičů a ve větší míře porozumění, které mu umožní lépe se vyrovnat se svým postižením. Někteří rodiče se těžko vyrovnávají s přítomností zrakově postiženého dítěte v rodině a často k němu zaujímají chladný přístup. To se dostane do izolace, což může vést ke zrakové stimulaci a zpomalení nebo zastavení jeho dalšího vývoje.

Pokud má zrakově postižené dítě zdravého sourozence, měli by se rodiče chovat k oběma stejně a postižené dítě nerozmazlovat a neudílet mu žádné zvláštní výsady. To by mohlo mezi sourozenci vést k žárlivosti.

Jiný pohled na zrakově postižené dítě mají úzkostní rodiče. Jejich cílem je výchovný proces urychlit. Vedou dítě k vynikajícím výkonům ve všech oblastech. Místo toho, aby se u něj rozvíjel porušený smysl a posilovaly další smysly, je intelektově jednostranně přetěžováno.

---

¹⁹ Vágnerová, M. Oftalmopsychologie dětského věku, Praha: Karolinum, 1995, s. 7

Někdy se zase rodiče snaží, aby se dítě se zbytky zraku vyrovnalo zdravému sourozenci a berou ho také jako vidoucí, například při orientaci v prostoru nebo ho nutí užívat tištěného písma místo Braillova a tím mu brání v v nácviu kompenzačních smyslů.²⁰

Smýkal ve svém díle uvádí, že láska rodičů k takovému dítěti by se neměla projevovat tím způsobem, že se mu splní vše, co si přeje jenom proto, že je takto těžce postižený. Často zastávají falešný názor, že v životě ho čeká ještě hodně nesnází.

Tím mohou ale svému dítěti velmi uškodit a vychovat z něj nesamostatného sobeckého člověka. V dospělosti by nebyl tak soběstačný a byl závislý na péči někoho jiného. Pokud by byl v rodině ještě zdravý sourozenec, mělo by to negativní vliv na jejich vztah a začal by na zrakově postiženého žárlit.²¹

Když porovnáám všechny výše zmíněné autory, nejvíce souhlasím s názorem Keblové. Podle mého názoru je nejsrozumitelnější a nejvýstižnější. Shrnuje vše podstatné. Nejvíce se tam zaměřuje na citovou a emoční výchovu v rodině a na to, aby se rodiče postiženému dítěti hodně věnovali a nenechávali ho v izolaci. To si myslím, že je to nejdůležitější.

2.2 Vývoj reakce rodičů

Zde si uvedeme, jak se vyvíjí reakce rodičů na narození zrakově postiženého dítěte. Smýkal ve svém díle rozděluje reakce rodičů do čtyř fází:

1. fáze představuje pro rodiče *šok*. Nejsou schopni reálného uvažování. Nechtějí uvěřit tomu, že jejich dítě bude postiženo na celý život. Je důležité, aby již v této fázi rodiče vyhledali odbornou pomoc a byli v kontaktu se speciálním pedagogem.

2. fáze bývá označována jako *bloudění*. Rodiče si kladnou otázky, proč právě jejich dítě je nevidomé. Podvědomě se snaží najít viníka. Dochází v rodině ke konfliktu mezi otcem a matkou dítěte. To se pak promítne i do výchovy. Dítě může být zanedbáváno nebo naopak se na něj jeden z rodičů upne a dochází tak k citové závislosti. Návštěva očního lékaře, který určí vznik vady a spolupráce se speciálním pedagogem dokáže urovnat podmínky výchovy.

3. fáze je také jinak nazývána *orientací*. V této fázi už se rodiče více orientují v problematice zrakového postižení a začínají pravidelně vyhledávat odbornou pomoc a postupně se vyrovnávají s touto situací.

4. fáze nebo – li *akce* je obdobím, kdy rodiče plně soustředí pozornost na výchovu dítěte. Věnují mu dostatek času a péče. A bývají odstraněny hlavní názorové rozdíly na cíle výchovy.

---

20 Keblová, A. Zrakově postižené dítě, Praha: Septima, 2001, s. 29 - 31

21 Smýkal, J. Hovory s rodiči o výchově zrakově postiženého dítěte, Praha, 1988, s. 20

Tyto uvedené fázi se délkou individuálně liší. Pro výchovu dítěte má největší význam kojenecký a batolecí věk, proto je velmi důležité poskytnou rodičům rychlou a včasnou pomoc. 22

Pro srovnání uvedu, jak definuje reakce rodičů na postižené dítě Vágnerová. Podle ní jsou rozděleny do tří fází.

1. fáze bývá nazývána *šokem a popřením*. Šok je většinou první reakcí rodičů na narození postiženého dítěte. Za takovéto tíživé situace dochází často k popření dané skutečnosti. Rodiče ji nedokáží hned přijmout. Je to projev obrany před touto nelehkou zátěží. Rodiče na to nejsou připraveni. Nejhuře tuto situaci snášejí rodiče, kteří jsou sami zdraví a ještě nemají žádné postižené dítě. Považují za samozřejmost narození zdravého dítěte. Naopak rodiče, kteří mají sami zrakový handicap nebo už se jim dříve narodilo postižené dítě se s tím dokážou lépe vyrovnat. Mají s tím sami už nějaké zkušenosti.

V 2. fázi se rodiče postupně akceptují na realitu a snaží se vyrovnávat s problémem. Akceptaci jim usnadňuje získávání informací, které jim mohou pomoci lépe se orientovat v problematice tohoto postižení. Zpracování těchto informací může bránit emocionální stav rodičů: Patří sem například hněv, beznaděj, deprese, pocity zoufalství. Často dochází u nich ke vzniku obranných mechanismů. Můžeme je rozdělit do dvou variant. Jednu představuje únik a druhou útok. To, ke které variantě se člověk přikloní, není náhodné, ale závisí to na zkušenostech nebo osobnosti jedince.

Útok znamená, že člověk chce s danou situací nějakým způsobem bojovat, vzepřít se jí. Je to aktivní reakce. S příčinou nemoci se ale nedá bojovat, tak se útok rodičů projevuje tím, že se snaží najít viníka. Často ho hledají mezi lékaři a nebo pedagogickými pracovníky a chovají se k nim proto agresivně.

Naopak únik představuje pasivní reakci na danou situaci. Krajním únikem může být odložení dítěte do dětského domova nebo odchodem jednoho rodiče z rodiny. Další variantou může být popření situace. Rodiče si nechtějí připustit, že dítě je postižené. Mezi další typ úniku patří racionalizace. Rodiče se snaží vykládat vzniklou situaci pro ně přijatelnějším způsobem, ale přesto tuto reakci nemůžeme považovat za zcela přesnou. Rodiče například považují pomalejší vývoj za lepší, protože tím dítěti prodlužuje dětství. 23

Myslím si, že toto chování není úplně špatné, protože dokáže rodiče alespoň částečně uklidnit a zbavit stresu a depresí. Ale přesto by si rodiče měli uvědomit, že se vývoj nikdy nesrovná se zdravým dítětem.

---

22 Smýkal, J. Výchova nevidomého dítěte předškolního věku, Praha, 1986, s. 14 - 15

23 Vágnerová, M. Oftalmopsychologie dětského věku. Praha: Karolinum, 1995, s. 45 - 46

Dalším příkladem racionalizace obhajují i umístění dítěte do ústavního zařízení. Argumentují tím, že tam bude mít lepší péči a kvalifikované odborníky. 24

S tímto názorem se rozhodně nestotožňuji. Myslím si, že zde se jedná skutečně o výmluvu ze strany rodičů, o to, nějakým přijatelným způsobem obhájit takové jednání. Zde skutečně rodiče pouze obhájí vlastní pohodlnost a nechť se o postižené dítě postarat. Na rozdíl od předchozího případu, kde již zmíněná racionalizace vyloženě dítěti neškodí. Zde naopak představuje zásadní změnu v životě dítěte.

Mezi další druh patří únik do fantazie. Matka si představuje, jaké by dítě bylo, kdyby bylo zdravé. Substitute je zase typická přesunutím z jednoho zdroje uspokojení na jiné, které bývá často dostupnější, ne vždy musí být pozitivní. Často se zájem rodičů přesune z dítěte na kariéru.

Často také dochází k obraně regresí. Rodiče se vracejí na nižší méně samostatnou úroveň. Hledají nějakou autoritu, která by za ně převzala zodpovědnost. Obvykle je to pedagog nebo lékař. Často tuto úlohu může plnit i církev.

Další formou je rezignace. Rodiče se se vzdávají všech svých cílů. Už na všechno rezignují. Myslí si, že už se s tím nedá nic dělat. Obvykle je rezignace provázena apatií nebo depresí.

Posledním typem úniku, který zde zmíníme, je únik do izolace. Představuje úplné odloučení rodiny od okolního světa. Rodiče považují okolní svět za netolerantní, který je svými negativními reakcemi zraňuje. Často ani s dítětem nikam nevycházejí.

Nyní se vrátíme k poslední 3. fázi. Tato fáze je typická přijetím rodičů zrakového postižení u dítěte a vychovávat ho s přihlédnutím k jeho možnostem.

Takovýhle stav by byl ideální. Ale všichni rodiče takto neuvažují. Někteří volí hyperprotektivní výchovu a snaží se dítě neustále chránit a pomáhat mu i tam, co by jinak zvládlo samo.

Jiní rodiče jsou naopak hodně ambiciózní a vůbec neberou v úvahu postižení dítěte. Očekávají od nich vynikající výsledky, kterých by nebylo schopné ani zdravé dítě.

Někteří rodiče zase mohou úplně rezignovat na výchovu nebo dají dítě do péče někoho jiného.

Jiná situace je, když se dítě narodí zdravé a zrakovou vadu získá později během života. V takovém to případě se s tím rodiče lépe vyrovnávají. 25

---

24 Vágnerová, M. Oftalmopsychologie dětského věku. Praha: Karolinum, 1995, s. 47

25 Tamtéž, s. 48

3. Výchova v rodině v předškolním věku

Pro předškolní dítě není důležité jenom navštěvovat mateřskou školu, ale v první řadě by mělo být vychováváno doma v rodině. Nyní si tuto výchovu rozdělíme do několika částí podle toho, co u dítěte rozvíjí.

3.1 Sociální výchova a komunikace

Předškolní věk je obecně označován jako období iniciativy. Pro dítě hraje velkou roli aktivita a aby se prosadilo.²⁶ Pro každé dítě je důležité, aby vyrůstalo v podnětném prostředí, ale pro dítě se zrakovým postižením to má ještě daleko větší význam.

Rodiče by měli neustále na dítě mluvit a poskytovat mu informace o věcech, které nemůže vidět. Již v raném dětství by si dítě mělo utvořit kladné vztahy s nejbližšími lidmi. Jen pokud se toto podaří, je později schopno utvářet vztahy s větším okruhem lidí.

Kontakt by měl být spojen s dotyky, aby dotyčného člověka lépe poznalo a spojilo si ho s ním příj. i dalšími znaky. Například ho pozná podle hlasu, vůně, vousů apod.

Když se rodiče setkají se svými známými, nikdy by neměli nutit dítě, aby si k nim utvořilo kladný vztah, ale mluvit o nich před nimi hezky a ony samy k nim zaujmou kladný postoj.

Pokud by k tomu bylo dítě nuceno, mohl by nastat pravý opak a dítě by k danému člověku projevovalo vzdor. Rodiče by se měli snažit, aby dítě již od raného věku přišlo do kontaktu s dalšími dětmi a učilo se tak navazovat vztahy a rozvíjet komunikaci.

Rodiče by si měli dát pozor na to, aby dítě nebylo často středem pozornosti. Mělo by být chváleno pouze za to, co si skutečně zaslouží. Dítě by také nemělo být nuceno „se předvádět“, například recitovat básničku, když se mu nechce. Kromě nevhodné pochvaly by také měli dát rodiče pozor na nevhodnou výtku.

Pokud má dítě nedostatek chvály i výtky, projevuje se často tzv. šaškováním. Tím chce na sebe upoutat pozornost a přimět rodiče k tomu, aby se mu více věnovali.

V předškolním věku se dítě neustále na něco vyptává, proč svítí sluníčko, proč prší apod. Nikdy by rodiče neměli odbývat, ale dát dítěti na každou otázku odpověď, i když je otázka jakkoliv složitá. Pokud by rodiče nechali dítě bez odpovědi, přestalo by se vyptávat úplně a stalo by se pasivním nebo by se mu kamarádi smáli, že něco neví.²⁷

---

²⁶ Vágnerová, M. Oftalmopsychologie dětského věku, Praha: Karolinum, 1995, s. 96

²⁷ Smýkal, J. Hovory s rodiči o výchově nevidomého dítěte, Praha: Svaz invalidů v ČSR, 1988, s. 68 - 71

3.2 Rozvoj náhradních smyslů

Rodiče by měli ve výchově přikládat velký význam rozvoji náhradních smyslů. U dětí, které mají ještě zbytky zraku nebo nevidomé, ale zůstal jim zachován světlocit, by neměli zapomínat na rozvoj zraku. Nyní se zaměříme zvláště na náhradní smysly – sluch, hmat, čich a chuť.

3.2.1 Sluch

Podle Keblové by se u zrakově postiženého dítěte mělo začít co nejdříve s cvičením sluchu, nejlépe hned po narození. V činnosti zaměřené na nácvik sluchu by se mělo postupovat pomalu a často ji opakovat. Doporučuje se nejlépe začínat s tréninkem v nehlukném prostředí a postupně přecházet k hlučnějšímu.

Zvláštní pozornost by měla být věnována hudbě, ale aktivnímu poslechu. Při pasivním poslechu se hudba stane pouhou zvukovou kulisou.

Při výcviku sluchu by si dítě mělo uvědomovat zvuky, které slyší a umělo je rozlišit. Mělo by být schopné rozlišit, odkud přicházejí, jak je daleko a kam směřuje.

Dítě se také učí jednotlivé zvuky napodobovat, rozpoznávat známé hlasy a činnosti a využívat zvuku k orientaci.

Ne všechny děti jsou ale schopné využívat sluch stejně. Na kvalitu a intenzitu sluchového vnímání má vliv mnoho faktorů. Závisí to na kvalitě předškolní výchovy, na výcviku sluchu, ale také na stavu nervové soustavy a kvalitě sluchového vnímání.

Sluch si děti rozvíjí při praktických cvičeních v rámci hry. Některé si uvedeme.

Rodič na klavír zahraje několik tónů, po té se tóny zopakují, ale jeden se vynechá nebo změní, dítě musí určit, o který tón se jedná. Dalším cvičením může být, když se dítě vezme do různých typů prostředí s odlišnou akustikou a dítě si může vyzkoušet, jak se změní jeho hlas, když promluví v normální místnosti, v kostele, ve velkém sále, v tunelu apod.²⁸

Zvuk lze také procvičovat při orientaci v prostoru. V místnosti se dítěti rozmístí určité překážky a mezi nimi jsou rozestaveny zdroje zvuku. Úkolem dítěte je určit, kde se jednotlivé zdroje zvuku nacházejí a projít tuto trasu tak, aby bylo zachováno pořadí zvukových zdrojů.

Další variantou procvičování zvuků je například poslouchání nahraných zvuků na CD přehrávači, například rozpoznávání zvuků různých činností, zvířat apod.²⁹

---

28 Keblová, A. Sluchové vnímání u zrakově postižených, Praha: Septima, 1999, s. 12 - 16

29 Tamtéž, s. 17 - 23

3.2.1 Hmat

Kvalita hmatu je ovlivněna mnoha faktory. Dělíme je do tří skupin. Mezi biologické faktory patří únava, různé ekzémy, mykózy nebo svraby. Mezi fyzikální a chemické můžeme zařadit tlak (v místě s větším tlakem mohou vzniknout mozoly nebo kuří oka), chlad (pokles tělesné teploty), popáleniny (pro hmatové vnímání jsou nejvýznamnější popáleniny na konečcích prstů) a cizí tělesa v kůži.

Hmatový výcvik je zaměřen na rozvoj hmatání prsty. Zde je pokožka nejcitlivější. Dítě předměty ohmatává, zvedá, obtěžkává a tím získává informace o daném předmětu, o jeho velikosti, tvaru, tvrdosti, materiálu. Mělo by se také při výcviku pamatovat na to, že ne všechny části pokožky jsou stejně citlivé.³⁰

Rozvoj hmatu u dítěte předškolního věku by se měl zaměřovat hlavně na tyto činnosti: mačkání a trhání papíru, výcvik šestibodu³¹ pomocí zasunovacích kolíčků.

Dalším cvičením může být navlékání různě velkých korálků nebo přírodních materiálů (hrách, čočka, šípky), těstoviny apod.³²

Častou činností je i třídění předmětů. Může se opět jednat o přírodní materiály: šišky, žaludy, kaštiny, kamínky apod.³³

3.2.2 Čich a chuť

V neposlední řadě bychom neměli také zapomínat na rozvoj čichu a chuti. Pro nevidomé dítě mohou mít tyto smysly velký význam. Často podle pachu rozlišují známé lidi nebo se podle něj snáze zorientují v prostoru, např.: pekařství – vůně pečiva nebo kravín – zápach hnoje apod. Čich a chuť hrají výraznou roli při získávání chuti k jídlu.

Někdy může mít také čich bezpečnostní význam.³⁴

---

30 Keblová, A. Hmat u zrakově postižených, Praha: Septima, 1999, s. 7 – 9

31 Šestibod představuje základ pro Braillovo písmo.

32 Keblová, A. Hmat u zrakově postižených, Praha: Septima, 1999, s. 11 – 21

33 Jesenský, J., Jesenská, J. Vychováváme zrakově postižené dítě, Praha: ÚV Svazu invalidů, 1982, s. 38

34 Smýkal, J. Hovory s rodiči o výchově nevidomého dítěte, Praha: Svaz invalidů v ČSR, 1988, s. 61 - 62

4.Vzdělávání ve speciálních mateřských školách pro zrakově postižené

4.1 Speciální mateřské školy pro zrakově postižené

Tato kapitola bude zaměřena na vzdělávání ve speciálních mateřských školách pro zrakově postižené. Do těchto mateřských škol jsou umisťovány děti s různými typy zrakového postižení od slabozrakých, děti se zbytky zraku až po úplně nevidomé, často i děti s kombinovaným postižením. Občas když jsou ve škole volná místa, přijmou i zdravé dítě, ale s podmínkou, že už tam má postiženého sourozence.

Podle ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: „*Speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů zjišťuje školské poradenské zařízení. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění.*“³⁵

4.2 Speciální mateřské školy pro zrakově postižené v České republice

V České republice existuje mnoho speciálních mateřských škol pro zrakově postižené. Většina z nich se nachází v blízkosti základní případně i střední školy. Některé školy jsou zaměřeny pouze na zrakové postižení, jiné pro všechny typy postižení dohromady. Celkem je u nás jedenáct speciálních mateřských škol pro zrakově postižené. Patří mezi ně:

Mateřská škola pro zrakově postižené v Českých Budějovicích,

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2

Mateřská škola Hodonín, Sídlištní 1

MŠ Sloupno – Mateřská škola pro děti se zrakovým a kombinovaným postižením

---

³⁵ MŠMT (2008) : Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Úplné znění školského zákona, s. 4832 (<http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>, staženo 20. 3. 2011)

Lentilka – mateřská škola pro děti se zrakovým postižením v Hradci Králové

Mateřská škola Eliška – Opava

MŠ Klíček - Karviná

Základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Plzeň, Lazaretní 25

Škola Jaroslava Ježka

škola pro zrakově postižené MŠ speciální Kladno

MŠ pro zrakově postižené – Zlín³⁶

Existují ještě i další školy, které zde nejsou zmíněny a také v nich se zabývají dětmi se zrakovým postižením. Ale vybrala jsem jen takové, které jsou v první řadě zaměřené na zrakový handicap a které se mi podařilo nalézt.

Nyní v dalším dvou kapitolách se více zaměříme na speciální mateřskou školu v Praze a v Brně, konkrétně na jejich školní vzdělávací programy. Tyto školy jsem si zvolila, protože jsem v nich byla na hospitaci. Dalším důvodem je porovnat mezi sebou speciální mateřskou školu v Čechách a na Moravě. Co mají společného a v čem se liší. Nejvíce se budu zaměřovat na tématické celky, podle kterých mateřská škola pracuje během roku.

4.3 Klíčové kompetence

Pro předškolní vzdělávání jsou důležité ty klíčové kompetence, které jsou určující pro děti ukončující předškolní vzdělání. Patří mezi ně kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, komunikativní kompetence, sociální a personální kompetence, činnostní a občanské kompetence.

Poslední čtyři kompetence jsou zaměřené na speciální péči pro zrakově postižené.

4.3.1 Kompetence k učení

Dítě v předškolním věku před nástupem do školy by mělo mít základní poznatky o světě lidí, technice, kultuře, přírodě. Má zájem poznávat okolní prostředí a předměty pomocí náhradních smyslů nebo zbytků zraku.

Často klade otázky a snaží se na ně najít odpověď. Sleduje dění kolem sebe, chce všemu porozumět. Velký význam má pro zrakově postižené dítě hudba.

---

³⁶ (1996): Česká republika. Speciální mateřské školy, <http://www.firmy.cz/Instituce-a-urady/Vzdelavaci-instituce/Materske-skoly/Specialni/reg/ceska-republika>, staženo 22. 2. 2011

Často ji vyhledává a také se chce hudebně projevovat. Pro toto věkové období je velmi důležité ocenění a pochvala.

Když se toho dítěti dostává, má větší motivaci k vykonávání činností i k učení.

4.3.2 Kompetence k řešení problémů

Dítě je schopno samo řešit problémy, na které stačí a pokud už se daná situace někdy dříve opakovala a je pro něj dostatečně známá.

Pokouší se nalézat různá řešení a volit mezi několika variantami. Začíná se u něj rozvíjet matematické myšlení. Dokáže využívat čísla a matematické pojmy. Umí napočítat do dvaceti. Nebojí se dělat chyby. Nedělá mu problémy pustit se do něčeho neznámého, ale musí být jeho snaha dostatečně oceněna.

4.3.3 Komunikativní kompetence

Dítě dokáže správně sestavovat věty. Umí dobře formulovat své myšlenky, názory, sestavit otázky a také umět odpovědět. Je schopné porozumět tomu, co slyší.

Vyjadřuje se verbálně i neverbálně. Snaží se rozšiřovat slovní zásobu a využívá ji ke komunikaci s okolím. Rozliší pravou a levou stranu. Je schopné využívat pomůcek potřebných k nácvičku braillova písma. Ví jak a k čemu se používá telefon a počítač.

Ovládá základní pravidla slušného chování. Umí pozdravit, poprosit, poděkovat.

4.3.4 Sociální a personální kompetence

Umí plánovat a rozhodnout se pro nějakou činnost. Dokáže si vytvořit vlastní názor a prezentovat ho ostatním. Je schopné projevit ohleduplnost a soucit k druhým lidem. Pomáhá ostatním. Dokáže se zastat slabšího. Umí rozlišit dobré chování od špatného. Je schopné se bránit před projevy násilí jiného dítěte. Zastává základní pravidla společenského styku. Ví, že je důležité respektovat druhé a dávat přednost řešení sporů dohodou a kompromisem než agresivitou a násilím.

4.3.5 Činnostní a občanské kompetence

Učí se naplánovat a zorganizovat svoje činnosti a hry. Ví, že se může o tom, co dělá, svobodně rozhodnout, ale musí také umět za své jednání přijmout zodpovědnost. Má zájem o druhé lidi a o své okolí. Sleduje, co se kolem něj děje. Ví jak dbát na své zdraví. Dokáže respektovat omezení, které vyplývá z jeho handicapu.³⁷

4.3.6 Logopedická péče

Dítě by mělo být aktivně zapojené do logopedické péče. Mělo by si uvědomit, že pro zrakově postižené dítě je důležité umět se srozumitelně vyjádřit, aby se dokázalo lépe dorozumět s dětmi i s dospělými.

4.3.7 Zraková terapie

Dítě by mělo mít snahu používat zbytky zraku při různých činnostech, aby nedošlo k funkční vadě.

4.3.8 Kompetence k samostatnému pohybu

Mělo by být schopno pohybovat se ve známém prostředí bez překážek, ale umět si poradit i s překážkami ve škole i venku na školní zahradě za přítomnosti dospělé osoby. Dokáže jít samo do schodů i ze schodů s držením se zábradlí jednou rukou. Při vycházce se drží ve dvojici za ruku. Umí využívat ruce i nohy k rozlišení předmětů a pojmenování předmětů pomocí hmatu. Je schopné rozlišit různé zvuky a vůně a umět se podle nich zorientovat.

4.3.9 Kompetence schopnosti zapojit se do kolektivní hry

Umí se zapojit do hry se svými vrstevníky. Respektuje stanovená pravidla hry. Řídí se pokyny dospělého, který určuje, kdy je čas na hru a kdy čas na odpočinek. Ví, že by se mělo chovat tak, aby neohrožovalo bezpečnost svého okolí.³⁸

---

37 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 4 – 6 (http://www.skolaji.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 4 .3.2011

38 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 6 – 7 (http://www.skolaji.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 6 .3.2011

5. Školní rámcový vzdělávací program speciální mateřské Školy Jaroslava Ježka

5.1 charakteristika mateřské školy

Školu založili v roce 1807. Její původní název byl Soukromý ústav pro slepé děti a na oči choré. Od roku 1879 pečoval o děti řád Milosrdných sester svatého Karla Boromejského. V roce 1948 připadla škola státu, byla zřízena mateřská škola a začali děti vyučovat odborně vyškolení učitelé.

Mateřskou školu navštěvují žáci s různými typy zrakového postižení (slabozrací, se zbytky zraku až po zcela nevidomé), ale jsou zde přijímáni i žáci s kombinovanými vadami, kteří mají kromě smyslové vady ještě mentální nebo tělesné postižení. Ke každému dítěti je přistupováno individuálně s přihlédnutím k jeho možnostem a schopnostem. Speciálně pedagogické centrum rozhoduje ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm o přijetí dětí do mateřské školy. Pokud má škola volná místa, mohou být přijaty i zdravé děti.³⁹

5.2 Režim školy

Škola má po celý týden ve školních dnech nepřetržitý provoz. Ve výjimečných případech je možné dítě umístit do internátu. Provoz školy je přizpůsoben možnostem rodičů.

S touto poslední větou úplně nesouhlasím. Mateřská škola je ráno otevřena až od 7.45 hodin a končí již ve 14 hodin. Myslím si, že by mnozí rodiče ocenili, kdyby byla otevřená ráno už třeba od 7h a končila v 15 – 16h. Když je provoz mateřské školy jenom 6 hodin, většině rodičů se ani nevyplatí, aby chodili mezitím do práce. Ne každý zaměstnavatel by je na tak krátkou dobu zaměstnal. Ale zase na druhou stranu, když celou mateřskou školu navštěvuje jen 8 dětí, tak se asi škole nevyplatí, aby do mateřské školy přijala dalšího pedagoga.

Denní program v mateřské škole je rozdělen tak, aby byl vyvážený poměr mezi řízenou a spontánní činností. U dětí je kladen důraz na aktivitu a zapojení do činnosti.

---

³⁹ Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 1 (http://www.skolajj.cz/matrska-skola/svp_ms.pdf), staženo 9.3.2011

Dětem je zajišťována speciální péče (zraková terapie, trénink prostorové orientace, logopedie apod.)

Jak již byla řečeno, provoz mateřské školy je zahájen v 7.45. Do 8.30 je volná hra spojená s individuálním přístupem. Od 8.30 do 9.45 probíhá rozvoj náhradních smyslů. Následuje rozcvička, která trvá do 9 hodin. Od 9 do 9.30 jsou naplánované aktivity. Po nich už přichází na řadu svačina. Od 10 do 12 hodin se při pěkném počasí pobývá venku. V tu dobu je také možnost individuální speciální péče (zrakové terapie, logopedie, prostorové orientace, tyflopédické péče). Od 12.10 následuje oběd a po něm odpočinek. Od 13.40 do příchodu rodičů je opět volná hra. Tento program se po celý týden opakuje. Je při tom kladen důraz na rozvoj estetické stránky. Do ní patří výtvarné, hudební, dramatické a literární činnosti. Do rozumové složky se řadí jazykové, rozumové a matematické činnosti. A v poslední řadě tělovýchovnou stránku tvoří herní, sportovní a pohybové činnosti.

Během roku se mateřská škola účastní ještě dalších akcí. Patří mezi ně: Škola v přírodě, oslavy Dne nevidomých, Dne dětí, vánoční a mikulášskou besídku, návštěva divadelních představení – Divadlo Spejbla a Hurvínka, výlety do ZOO. Na začátku července mohou jet žáci se svými rodiči v rámci školy na týdenní zájezd do Chorvatska.⁴⁰

5.3 Tématické okruhy

Roční program v mateřské škole je rozdělen do 7 tzv. tématických kruhů, ze kterých pedagog vychází a vymýšlí podle toho týdenní a denní program. Mezi ně patří témata s těmito názvy:

1. *Přicházíme do školy*
2. *Když šustí listí. Den nevidomých*
3. *Přijde Ježíšek, zpíváme koledy, voní stroměček*
4. *Venku to klouže, vše je studené*
5. *Přijede sluníčko*
6. *Když všechno voní a kvete*
7. *Jedeme na školu v přírodě (na prázdniny)*

---

40 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 4 (http://www.skolajj.cz/matrska-skola/svp_ms.pdf), staženo 12 .3.2011

Tyto témata jsou ještě rozděleny do určitých oblastí, které rozvíjejí osobnost jedince. Jsou u dítěte zaměřeny na jeho tělesný a psychický vývoj, na mezilidské vztahy, na společnost (zahrnuje svět lidí, kultury, umění a práce) a celkově na svět (zaměřeno na životní prostředí, přírodu, vědu a techniku).

5.3.1 Přicházíme do školy

Při příchodu nových dětí do mateřské školy by učitelé měli považovat za důležité, seznámit je s tamním prostředím a učit je, jak se včlenit do kolektivu. Zároveň u ostatních žáků by měli upevnit už zažitá návyky a naučit je přijmout mezi sebe nové spolužáky.

Dítě a jeho tělo:

Je zaměřeno na lidské tělo a smyslové orgány. Dítě by mělo dokázat pojmenovat jednotlivé části svého těla. Osvojit si správné životní návyky (např.: umět šetřit teplou vodou, obléci se s přihlednutím na počasí, mít zajištěn dostatečný pobyt v přírodě atd.).

Dítě a jeho psychika:

Toto podtéma klade důraz na dorozumívání mezi lidmi, na rozvoj řeči a poznávacích schopností (měla by být u dítěte podporována zvědavost, potřeba něco objevovat, radost, zájem). Nemělo by se také zapomínat na sebezpoznání. Dítě by si mělo uvědomit sebe sama a své pozitivní vlastnosti. Zdravá sebeláska je důležitá pro rozvoj mezilidských vztahů. Dítě by mělo také získat základní poznatky o znakových systémech, jímž je míněna abeceda).

Dítě a ten druhý:

Tato část je zaměřena na mezilidské vztahy, jak vztahy kamarádké, tak mezi oběma pohlavími. Děti by měly znát pravidla chování ve vztahu k ostatním lidem. Důležité je také mít stanovené hranice v chování k druhým lidem a druhých vůči sobě a orientovat se ve vztazích s ostatními lidmi. Vědět, jak se chovat k rodiči, ke kamarádovi, k učiteli a dokázat s nimi navázat dobrý a kvalitní vztah.

Dítě a společnost:

Dítě by se mělo učit poznávat jednotlivé společenské role (např.:dítě, dospělý, rodič, učitel), dozvědět se elementární poznatky o prostředí, ve které žije a naučit se pravidla společenského soužití.

Dítě a svět:

Tato složka je zaměřena na znalost životního prostředí. Dítě by mělo vědět, kde žije, znát okolí domova a školy, ulice, obchody a zaujmout k němu pozitivní vztah.

5.3.2 Když šustí listí. Den nevidomých

V této části již má dítě základní poznatky o svém okolí, je začleněno do kolektivu a zná lidi pohybující se v jeho nejbližším okolí. Teď se před ním otevírají další možnosti. Již zmíněné získané informace a zkušenosti prohlubuje, poznává blíže předměty, svoji skupinu a ocitá se v pro něj nových situacích.⁴¹

Dítě a jeho tělo:

Zaměřuje se na tělesný růst a jeho změny. Je kladen důraz na rozvoj hrubé motoriky.

Dítě a jeho psychika:

Dítě zkoumá a poznává předměty na základě jejich velikosti, tvaru, materiálu, barvy a chuti, případně zvuku. Dochází k přechodu od myšlení konkrétního názorného k slovně logickému nebo – li pojmovému myšlení. Rozvíjí se u dítěte řečové schopnosti a paměť a pozornost.

Dítě a ten druhý:

Dítě zlepšuje již dříve navázané vztahy . Učí se rozlišovat mezi blízkými a cizími lidmi. Dítě by mělo mít dané hranice ve vztahu k cizím lidem.

Dítě a společnost:

Dítě by mělo znát pravidla vzájemného soužití, dbát na toleranci, ohleduplnost a umět spolupracovat. Vědět jaká se dodržují pravidla v různých sociálních skupinách – ve škole, ve třídě, v rodině atd.

Dítě a svět:

Tato část bude zaměřena hlavně na živou přírodu – rostliny a živočichy. Dítě by mělo vědět, že změny v prostředí způsobené člověkem nejenom ho mohou chránit, ale také mu

---

41 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 8 - 9 (http://www.skolajj.cz/matrska-skola/svp_ms.pdf), staženo 15. .3. 2011

mohou i hodně uškodit.

5.3.3 Přijde Ježíšek, zpíváme koledy, voní stromeček

Tato kapitola se bude týkat hlavně denního rytmu. Osvojení pravidelně se opakujícího režimu pomůže dítěti lépe se zapojit do skupiny a motivuje ho k trávení času s ostatními.

Dítě a jeho tělo:

Dítě si osvojuje zdravé životní návyky a postoje. Ví že je důležité se zdravě stravovat a dodržovat pravidelný denní režim. Rozvíjí se jemná motorika – koordinace obou rukou.

Dítě a jeho psychika:

Dítě získává základní poznatky o číslech. Je u něj rozvíjena tvořivost projevující se například v myšlení nebo v řešení problémů. Utváří si kladný vztah k učení a intelektuálním činnostem.

Dítě a ten druhý:

Dítě by mělo znát svoji rodinu – její jednotlivé členy, vztahy mezi nimi, mít vztah k rodinné tradici. Mělo by si být vědomo důležitosti rodiny a vedeno k harmonickému vztahu mezi rodinou a školou.⁴²

Dítě a společnost:

Ví co je práce a dokáže vyjmenovat několik různých profesí a zaměstnání. Při práci spolupracuje s ostatními. Rozvíjí se u něj společenské dovednosti a návyky.

Dítě a svět:

Dítě zná základní přírodní jevy a děje. Ví, čím jsou charakteristická jednotlivá roční období.

5.3.4 Venku to klouže, vše je studené

Dítě už dobře zná svoji skupinu, a tak začíná poznávat okolí mimo ni pracovat samo za sebe a objevovat tak nové možnosti.

---

42 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 9 - 10 (http://www.skolajj.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 16.3.2011

Dítě a jeho tělo:

Dítě dbá na čistotu a pečuje o své zdraví. Rozvíjí a užívá všech svých smyslů.

Dítě a jeho psychika:

Dítě se učí prostorovému vnímání a rozlišuje základní tvary a předměty a umísťuje je do prostoru. Rozvíjí se u něj estetické vnímání.

Dítě a ten druhý:

Dítě by si mělo vytvořit dobrý vztah ke zvířatům, vědět, jak se k nim správně chovat a znát rozdíl ve vztahu mezi lidmi a vztahu člověka a zvířete.

Dítě a společnost:

Toto podtéma se týká kultury a umění. Dítě si osvojí elementární poznatky a hodnoty prostředí, ve kterém žije.

Dítě a svět:

Dítě se učí znát jednotlivé přírodní materiály (voda, vzduch, kámen) i umělé látky (plast, sklo). Dostává se mu základních poznatků o přírodním a technickém prostředí.

5.3.5 Přijede sluníčko

Dítě se učí pracovat s již získanými informacemi, vědomostmi a konfrontuje je s ostatními lidmi. Zároveň tím ale získává nové informace a zkušenosti.

Dítě a jeho tělo:

Dítě dbá na vlastní ochranu a bezpečí. Je varováno před úrazy při hrách, při dopravních situacích a před nebezpečím při setkání s cizím člověkem.⁴³

Dítě a jeho psychika:

Zná základní časové pojmy jako včera, zítra dnes, jaro, podzim apod. Je kladen důraz na rozvoj paměti a pozornosti.

Dítě a ten druhý:

Tato část je zaměřena na mateřskou školu a na vztahy uvnitř ní – mezi dětmi a dospělými a mezi kamarády. Dochází k rozvoji kooperativních a komunikativních dovedností.

---

43 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 10 - 11 (http://www.skolajj.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 18.3.2011

Dítě a společnost:

Dítě má základní poznatky z oblasti kultury a umění. Poznává kulturní hodnoty a tradice společenství. Rozvíjí v sobě estetické cítění.

Dítě a svět:

Dítě si osvojuje základní poznatky týkající se péče o životní prostředí a ochrany přírody a jaký vliv má člověk na životní prostředí.

5.3.6 Když všechno voní a kvete

Učitel se věnuje individuálním potřebám dítěte. Každé dítě přijde do mateřské školy z rodiny s jinými základy. Každá rodina má odlišné návyky a odlišný způsob výchovy.

Dítě a jeho tělo:

Dítě zvládá základní sebeobsluhu, hygienu, oblékání, umí si po sobě uklidit. Rozvíjí hrubou a jemnou motoriku.

Dítě a jeho psychika:

Toto podtéma se zaměřuje na lidi a jejich fyzické i psychické vlastnosti. Děti se učí sebeovládání. Rozvíjí se schopnost utvářet citové vazby, tyto city prožívat a umět je vyjadřovat.

Dítě a ten druhý:

Dítě se učí pravidlům pro chování doma a v mateřské škole. Je u něj rozvíjena tolerance, schopnost respektovat druhého a umět se přizpůsobit různým situacím. Dítě získává povědomí o ochraně vlastního soukromí a soukromí druhých lidí.⁴⁴

Dítě a společnost:

Dítě si osvojí základní znalosti o své vlasti a o jejích znacích a symbolech. Získává informace o základních tradicích prostředí, ve kterém žije.

---

44 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 11 - 12 (http://www.skolajj.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 18 .3.2011

Dítě a svět:

Dítě si osvojuje základy vědy a techniky, ví jaké přístroje nebo situace mohou být pro něj nebezpečné.

5.3.7 Jedeme na školu v přírodě

Učitel vede dítě k větší samostatnosti, aby bylo připraveno na období, kdy bude více v kontaktu se svými vrstevníky a bude samo více řešit vlastní problémy.

Dítě a jeho tělo:

Dítě se učí jak má správně dýchat. Pužívá všech svých smyslů. Rozvíjí se u něj prostorová orientace a samostatný pohyb.

Dítě a psychika:

Dítě si rozvíjí svoji osobnost. Stává se sebevědomým, získává sebedůvěru a uvědomuje si svoji vlastní identitu. Dokáže lépe samo sebe ovládat.

Dítě a ten druhý:

Dítě si osvojí základní pravidla a normy společenského chování a herní pravidla, zaujme k nim pozitivní vztah a řídí se jimi.

Dítě a společnost:

Dítě v sobě rozvíjí toleranci, schopnost kooperace a komunikace s lidmi z jiných kultur a má zájem tyto kultury poznávat.

Dítě a svět:

Dítě si uvědomuje své postavení ve světě. Rozvíjí se u něj pocity sounáležitosti se světem lidí, přírody a s naší planetou Zemí.⁴⁵

---

45 Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka – Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 12 - 13 (http://www.skolajj.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 19.3.2011

6. Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2

6.1 Základní informace

První počátky péče o lidi se zrakovým postižením v Brně zasahují až do roku 1835. V té době nechal František Bietl založit v Zábřdovicích Soukromý ústav pro slepé. Tato snaha o rozvoj vzdělávání nevidomých v Brně měla své pokračování roku 1926, kdy Spolek péče o nevidomé na Moravě a ve Slezsku nechal v Brně vybudovat Opatrovnu a Mateřskou školu pro nevidomé. Neměli bychom zapomenout zmínit PhDr. Josef Smýkala, významnou pedagogickou osobnost pojící se s prací o zrakově postižené nejen v Brně ale i v celé České republice. Jeho zásluhou byla v roce 1977 založena v Brně tyflopeditická poradna a o rok později obnovena mateřská škola pro nevidomé.

Budova mateřské školy se nachází v dopravním uzlu brněnské městské části – Pisárky. Mateřská škola je součástí většího komplexu budov, který tvoří základní a střední škola spolu s internátem. V přízemí budovy mateřské školy se nachází šatna pro děti i zaměstnance, sociální zařízení, herna a místnost sloužící k zrakové stimulaci a relaxaci. V 1. poschodí nalezneme výdejnu stravy, jídelnu, sociální zařízení, místnosti určené k výtvarným činnostem, dvě herny a ložnice.

Mateřskou školu navštěvuje celkem 20 dětí. To je kapacita, více dětí už nemohou přijmout. Jsou rozděleny do tří tříd, v každé z nich je 6 – 7 dětí.

6.2 Denní režim

Provoz školy je od 7.00 do 16.00 hodin. Denní režim je rozdělen do několika tématických částí. Od 7 – 8h mohou rodiče do školy přivést své děti. Tato doba je vyhrazena na volnou hru a spontánní činnost. Následuje pravidelný rituál, kterým se děti přivítají. Po tomto rituálu již začíná program, který je tvořen skupinovými i individuálními aktivitami. Děti individuálně podstupují různou formy speciální péče. Patří mezi ně zraková terapie, muzikoterapie, logopedie, hry určené na rozvoj prostorové orientace apod.

Po této části následuje svačina, která probíhá od 9.30 – 10.00 hod. Po ní se obvykle při pěkném počasí chodí ven na vycházky nebo do školní zahrady. Dobrou alternativou mohou být kulturní akce, např.: divadla, výstavy, koncerty a jednou za dva týdny návštěva

keramické dílny CVČ Lužánky.

Po těchto aktivitách přichází na řadu hygiena a oběd. Po něm mají děti odpočinek. Ten končí asi ve 13.30. Po něm je opět prostor pro volnou hru a individuální péči (např.: logopedie). Podle potřeb dětí je možné zařadit hygienu a další svačinu. Postupně si pro děti přicházejí rodiče. V 16. hodin provoz mateřské školy končí.⁴⁶

6.3 Charakteristika vzdělávacího programu

Je kladen důraz na to, aby dítě bylo vzděláváno po stránce fyzické, psychické i sociální a aby se na konci předškolního období stalo relativně samostatnou osobností.

Dítě by mělo být vedeno k samostatnosti, aby zvládalo základní sebeobsluhu a hygienu a bylo méně závislé na druhých lidech. Učí se orientovat na vlastním těle, což mu následně umožňuje lepší orientaci v prostoru. Dítě by mělo mít možnost rozvoje kompenzačních smyslů (hmatu, sluchu, chuti a čichu) a zbytkového zrakového vnímání.

Osobnost dítěte by měla být rozvíjena po všech stránkách:

Dítě a jeho tělo:

Úkolem pedagoga je rozvíjet u dítěte tělesnou zdatnost, sebeobsluhu a učit ho zdravým životním postojům a návykům.

Děti se zrakovým postižením nemohou vnímat pohyb pomocí zraku, a proto by měly být voleny jiné podněty, například zvuky, které by nahradily vnímání zrakového podnětu.

Dítě a jeho psychika:

Cílem působení pedagoga by měl být u dítěte rozvoj psychické zdatnosti a odolnosti, stejně tak jeho řeči a poznávacích schopností. Pokud nemá dítě dostatek podnětů, může u něj dojít k podnětové deprivaci a následkem slabé koncentrace pozornosti a poznávací pasivity dochází ke koncentraci na své vlastní tělo jako zdroj stimulace. Mateřská škola podněcuje děti k větší aktivitě, získávání informací a osvojování dovedností a menší závislosti na dospělých, což vede k vybudování zdravého sebevědomí. **Dítě a ten druhý**

---

⁴⁶ Fialová, S., Pelikánová, D. (2007): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Doteky, Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Kamenomlýnská 2, Brno, s. 4 – 6 (http://www.sss-ou.cz/files/svp/SVP_Materska_skola.pdf), staženo 20. 3. 2011

Pedagog má za úkol rozvíjet vztah dítěte k jinému dítěti nebo dospělému a zlepšovat jejich vzájemnou komunikaci. Zrakově postižené dítě je více vázáno na rodinu a často tíhne ke stereotypu. Chybí mu snaha vyvíjet aktivitu a prosadit se. Učitel by v něm měl vypěstovat důvěru a pocit bezpečí.

Dítě a společnost

Dítě se učí poznávat pravidla společenského chování. Osvojuje si potřebné dovednosti a návyky dané společností. Pro zrakově postižené dítě je zásadní řeč. Není pro něj jen prostředkem komunikace, ale plní také poznávací funkci. Dítěti tak pomáhá získávat informace, které by jinak vnímalo zrakem.

Dítě a svět

Učitel se pokouší u žáků vytvořit určité povědomí týkající se okolního světa a životního prostředí. Učí je, aby k němu zaujaly správný postoj a věděly, jaký má člověk vliv na životní prostředí. Dítě by mělo opakovaně prožívat skutečnosti, které poznává s přihlédnutím k jeho individuálním možnostem.⁴⁷

6.4 Vzdělávací obsah

Je tvořen pěti tematickými bloky, jež jsou základem pro vzdělávací plány jednotlivých tříd. Každý konkrétní třídní program má vlastní cíle a vzdělávací nabídku s přihlédnutím k individuálním možnostem jednotlivých dětí.

6.4.1 Kdo jsem já

Dítě si uvědomuje svou vlastní identitu, rozvíjí motoriku a učí se orientovat v prostoru. Osvojuje si zdravé životní návyky. Kompetence k tomuto tématu jsou rozděleny do dvou skupin – pro dítě se zrakovým postižením a pro dítě s kombinovanými vadami. My se ale zaměříme pouze na skupinu kompetencí pro děti se zrakovým postižením.

---

⁴⁷ Fialová, S., Pelikánová, D. (2007): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Doteky, Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Kamenomlýnská 2, Brno, s. 10 - 11 (http://www.sss-ou.cz/files/svp/SVP_Materska_skola.pdf), staženo 20. 3. 2011

Kompetence:

Dítě dokáže vyjádřit své názory, pocity a prožitky nejen řečovými prostředky, ale i výtvarnými nebo dramatickými. Přijímá za své jednání odpovědnost. Dokáže odhadnout své síly. Nebojí se chybovat, pokud je za svoji snahu dostatečně oceněno. Osvojuje si smysl pro povinnost při práci i při hře.

6.4.2 Nejsm na světě sám

Dítě se zdokonaluje ve verbální i neverbální komunikaci a uvědomuje si její důležitost pro život, rozšiřuje si slovní zásobu. Utváří si vztahy s vrstevníky a zaujímá kladný vztah k autoritě.

Kompetence:

Dítě je schopné samo řešit problémy, na které stačí a náročnější problémy s pomocí dospělého. Dokáže ocenit práci druhých. Projevuje citlivost vůči jiným lidem a je ochotné jim pomoci. Umí se ve skupině prosadit, ale dokáže se i podřídit. Zná základní pravidla společenského chování a řídí se jimi. Ví, že konflikty je lepší řešit dohodou než násilím.⁴⁸

6.4.3 Není v myslí, co neprošlo smysly

Dítě si rozvíjí zbytky zraku a zdokonaluje ostatní smysly. Pomocí těchto smyslů poznává své okolí.

Kompetence:

Dítě se dokáže soustředit na určitou činnost, zadanou práci dotáhne do konce. Zkoumá své okolí, poznává, co se okolo něj děje a klade otázky. Rádo se učí, pokud je za to oceněno. Osvojuje si základní matematické pojmy. Má základní dovednosti, které předcházejí čtení a psaní. Je schopné se orientovat v prostředí, které zná.

---

48 Fialová, S., Pelikánová, D. (2007): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Doteky, Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Kamenomlýnská 2, Brno, s. 12 - 16 (http://www.sss-ou.cz/files/svp/SVP_Materska_skola.pdf), staženo 22. 3. 2011

6.4.4 Příroda kolem nás

Dítě získává zkušenosti z živé i neživé přírody. Utváří si k ní kladný vztah a ví, proč je potřeba ji chránit.

Kompetence:

Dítě má základní znalosti o světě lidí, kultury, přírody a techniky. Ví, proč je důležité dbát na své zdraví a podle toho se chová k sobě i k druhým. Jde si za svým cílem, ale dokáže také požádat druhého o radu. Má přiměřenou slovní zásobu a dokáže vhodně formulovat věty, vyjádřit svoje myšlenky a názory. Ví, že je důležité, v jakém prostředí žije a že jeho kvalitu svým chováním může ovlivnit.

6.4.5 Jak nám věci pomáhají

Dítě poznává materiální prostředí. Osvojuje si základní dovednosti, jak konkrétní věci užívat a pečovat o ně s přihlédnutím k jeho věku.

Kompetence:

Ví, k čemu a jak se používají základní informativní a komunikativní prostředky (kniha, telefon, počítač, audiovizuální technika).⁴⁹

---

⁴⁹ Fialová, S., Pelikánová, D. (2007): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Doteky, Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Kamenomlýnská 2, Brno, s. 17 - 23 (http://www.sss-ou.cz/files/svp/SVP_Materska_skola.pdf), staženo 24. 3. 2011

PRAKTICKÁ ČÁST

7. Moje návštěva ve speciálních mateřských školách

7.1 Škola Jaroslava Ježka

7.1.1 Úvod

Pro svoji první návštěvu jsem si vybrala speciální školu pro zrakově postižené v Praze. Důvodem, proč došlo k výběru právě této školy bylo, že ji navštěvují moji dva klienti, které tam každý den doprovázím.

Moje hospitace byla zaměřena na právě probíhající program v mateřské škole a na to, jaká speciální péče je žákům poskytována. Při svém pozorování jsem věnovala svoji pozornost pedagogickému stylu vedení učitele a také vztahu mezi učitelem a žákem a mezi žáky navzájem.

Kapacita této školy je 8 žáků, při mé hospitaci ji navštěvovalo 7 žáků, ale chlapeček s těžkým mentálním postižením byl umístěn do jiného zařízení a tak do ni v současné době dochází jen 6 dětí. Ve škole jsou děti s různým typem zrakového postižení, od slabozrakosti přes zbytky zraku až po úplnou nevidomost. Navštěvuje ji i jedna zcela zdravá dívka. Důvodem je, že má v této škole nevidomého bratra.

7.1.2 Program

Škola se otvírá od 7.45 hodin. Do 8.30 je volná hra a do té doby všichni dorazí. Každé dítě má svůj oblíbený koutek, kde si obvykle hraje. V půl deváté začíná organizovaný program. Neměla bych zapomenout se zmínit o tom, že v době mé hospitace byla ve škole na praxi studentka, která spolu s učitelkou připravovala program.

První hra byla zaměřena na rozvoj prostorové orientace a nesla název „indiánská stezka smrti.“ Úkolem každého bylo projít stezkou mezi velkými dřevěnými kostkami, podlézt pod tyčí a cestou sbírat umělé ovoce a zeleninu (např.: banán, pomeranč, kukuřice, okurka atd.). Chlapci se zbytky zraku se zavázaly oči, aby měl stejné podmínky jako nevidomé děti. Na konci byla žíněnka a za ní několik destiček za sebou. Mohly jít jenom po nich a nesměly stoupnout vedle, aby se „neutopily.“ Kdo dobře prošel stezkou a nešlápl vedle, dostal za odměnu indiánskou čelenku. Hry se účastnily všichni všichni kromě chlapce s těžkým mentálním postižením. Ten míval svůj vlastní program. Celý den si hrál se zvukovou hračkou a ležel na gauči.

Další aktivita byla zaměřená na hudbu. Děti si lehly na zem a poslouchaly relaxační hudbu (indiánskou), po té si je praktikantka zavolala jednotlivě k sobě a dala každému na

hlavu, za statečnost při stezce smrti, indiánskou čelenku z papíru. Jakmile dohrála hudba, svolala si děti k sobě, sedla si s nimi do kroužku a ptala se jich, co vědí o indiánech a sama jim pak o nich vyprávěla. Naučila je také indiánský pozdrav. Po té četla dětem indiánskou pohádku. Přečetla vždycky jen kus a pak se dětí ptala, o čem to bylo a jak by to asi mohlo dopadnout. Tato aktivita vedla děti k přemýšlení a rozvíjela u nich tvořivost a fantazii. Po ní byly děti v čelenkách foceny. Po focení přišla opět na řadu hudba, při které měly tentokrát děti tancovat do rytmu. Následovala přestávka na svačinu.

Po svačině se obvykle chodívá ven. Tentokrát ale bylo ošklivo, tak se nikam nešlo. Byl náhradní program. Četla se pohádka „Moudré děvčátko.“ a opět učitelka s dětmi povídala o tom, co přečetla. Po pohádce se šlo do školy na „velký internát“ a tam se hrála hra *show down*.

Show down je také jinak nazýván stolní tenis pro nevidomé. Mohou ho hrát dva nebo čtyři hráči. Aby měli všichni hráči stejné podmínky, nosí neprůhledné brýle. Míček, obsahující olovené kuličky, si posílají po hrací ploše pomocí dřevěných pálek. Tato plocha je ohraničena mantinelem a uprostřed nad mantinelem je umístěna středová deska. Na každé straně je jeden otvor pro branku. Kdo dá gól, má bod. *Show down* hráli vždy dva žáci a ostatní si mezitím hráli v kuličkovém bazénku nebo s balóny.

Opět se žáci vrátili do své třídy a přišla na řadu poslední aktivita, tentokrát výtvarná výchova. Děti měly za úkol nakreslit sněhuláka Každý volil takovou techniku, která byla určena pro jeho typ postižení. Chlapec se zbytky zraku měl na stole podložku, na ní nakloněnou desku a kreslil na černý papír. Slabozraká dívka kreslila také na černý papír, ale bez podložky. Nevidomé děti používaly gumovou tabulku, na ní braillovský papír a do něj dělaly bodátkem tečky. Této technice se říká kresba bodátkem.

Po kreslení už následoval oběd. Děti chodí do jídelny, která je společná pro celou školu. Když se naobědvaly, šly si odpočinout a učitelka jim před spaním ještě přečetla pohádku. Jedinou výjimkou byl jeden nevidomý chlapec, který si odmítal jít lehnout a chtěl místo toho navlékat korále. Po odpočinku do příchodu rodičů byl opět vyhrazen prostor pro volnou hru.

7.1.3 Speciální péče a terapie

V mateřské škole mají děti možnost navštěvovat tyto terapie:

Zraková terapie:

Dochází na ni do školy každé pondělí speciální pedagog. Samotnou zrakovou terapii jsem v této škole bohužel neměla možnost vidět, protože paní, která ji vede, byla v době mojí

hospitace nemocná. Podrobněji bude popsána v další kapitole při návštěvě brněnské mateřské školy.

Logopedie:

Koná se pravidelně v úterý individuálně pod vedením logopeda.

Prostorová orientace:

Probíhá ve speciální místnosti, děti se orientují podle určitého zvuku. Tuto terapii vede speciální pedagog, který do školy dojíždí a základní informace mám pouze od svého šestiletého klienta, který ji pravidelně absolvuje.

7.2 Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2

7.2.1 Úvod

Pro svoji druhou hospitaci jsem si zvolila speciální školu pro zrakově postižené v Brně. Tuto školu jsem si zvolila z toho důvodu, abych mezi sebou mohla porovnat českou a moravskou školu, jestli pražská škola je skutečně větší a nabízí dětem více možností, pestřejší program, kvalifikovanější odborníky, ale zase naopak od té brněnské by se očekávaly více přátelské vztahy mezi učiteli a žáky a mezi žáky navzájem, oproti větší a anonymnější Praze.

Tato návštěva byla zaměřena na konkrétní program. Cílem mého pozorování bylo zjistit, jak vypadá jednotlivý den ve speciální mateřské škole a podrobně ho zaznamenat. Během pozorování jsem si rovněž všímala stylu vedení pedagogů v mateřské škole, jejich přístupu k žákům a také jaké jsou vztahy v mateřské škole. Moje pozornost byla také soustředěna na individuální speciální péči v mateřské škole, jaké terapie tam žáci navštěvují.

V této mateřské škole je celkem 20 dětí rozdělených do třech tříd. Nejsou rozděleny podle žádného kritéria, podle věku, zrakové vady apod, ale do jedné ze tří tříd jsou soustředěny děti s kombinovanými vadami. Ve třídě, kterou jsem navštívila, byla většina dětí slabozrakých nebo se zbytky zraku, jeden chlapec byl nevidomý a jedna dívka zcela zdravá. Ta tam byla umístěna, protože pocházela ze sociálně slabé rodiny a byla tam citově zanedbávána.

7.2.2 Program

Mateřská škola ráno funguje oficiálně od sedmi hodin. Do osmi hodin jsou všechny

třídy spojené a od 8h je každý ve své třídě. Po té bývá asi 45 minut volnou hrou. Každé dítě má své oblíbené hračky nebo hrací koutek. Používají jak běžné hračky (panenky, auta, plyšová zvířata), dětskou kuchyňku s umělými druhy potravin, ale zároveň také speciální hračky. Jsou to například zvukové hračky, hmatové knížky a pexesa.

Poté už začíná organizovaný program. Celý týden byl zaměřený na dopravní výchovu. Učitelka si děti k sobě svolala obvyklým rituálem: „*Hola, děti hola, takhle na vás volá.*“ Tento úvodní rituál hodnotím velice pozitivně. Pro děti je důležité, když společenství, do kterého patří, má nějaké vlastní zvyky, rituály a tradice. Je to něco, co je spojuje a stmeluje a cítí se tam lépe. Děti utvořily kroužek, chytly se za ruce a každý postupně řekl svoje jméno. Učitelka se zeptala: jaký byl ten den a některé z dětí odpoví celou větou, stejně tak se ptala i na další den. První hra byla zaměřena na rozvoj pohybových dovedností a orientace v prostoru. Každé dítě dostalo jednu obruč. Chytlo si ji takovým způsobem, jakým držíme volant. Děti představovaly auta a pohybovaly se ve vymezeném prostoru. Učitelka ťukala dřívky o sebe, když přestala a řekla červená, všichni se musely zastavit, po ohlášení oranžové se připravily a na zelenou se zase rozjely. Poté jim dala učitelka znamení, aby jely na parkoviště a děti se přesunuli do vedlejší místnosti.

Následovala další aktivita, opět pohybová. Děti cvičily s pomocí obruče. Po té přišla na řadu písnička spojená rovněž s pohybem. Zpívaly písničku, kterou již dobře znaly. Začínala asi takto, „*Když náladu máš...zamávej.*“ ...Text pokračoval dál, ale nepodařilo se mi ho celý zachytit. Další sloka začínala opět stejně a přidalo se k tomu ..“*pohlad kamaráda.*“ Následující sloky byly v podobném stylu. Děti kromě zpěvu předváděly to, o čem se v té písničce zpívalo.

Po písničce si děti přinesly židličky a utvořily řadu, učitelka stála před nimi a vyprávěla si s nimi o dopravních prostředcích. Ukazovala jim na obrázcích dopravní prostředky a děti je musely poznávat. Po té jim jim ukázala čtyři obrázky, na kterých je voda, obláček, silnice a koleje. Ty měly představovat dráhu, po které se pohybují dopravní prostředky. Děti měl za úkol přiřadit ke každému obrázku dopravní prostředky, které k němu patřily.

Tato aktivita může na první pohled působit absurdně. Jak je možné nevidomým dětem ukazovat obrázky? V této třídě to možné bylo, protože většina dětí byla slabozrakých nebo měla zbytky zraku. Pokud se na obrázek podívaly hodně zblízka, byly schopné rozlišit, co na něm je. Jedinou výjimkou byl jeden zcela nevidomý chlapec. Ten měl v této aktivitě velkou nevýhodu a nemohl se do ní zcela zapojit. Toto vidím částečně jako problém této činnosti. Nevidomý chlapec si při tom mohl připadat trochu znevýhodněn. Ale nemůžeme se

na to dívat jen z toho horšího úhlu pohledu. Zase jiné aktivity jsou zaměřeny například na sluch nebo hmat a tam mají všichni stejné podmínky. Následovala svačina. Děti se přemístily do jídelny.

Po svačině se při pěkném počasí obvykle chodí ven na vycházku, ale v zimě nesmí být méně než -5°C . Učitelka se vždycky podívá na teploměr. Tentokrát bylo -5°C , a tak se ven nemohlo. Místo toho byl náhradní program.

Další činnost byla zaměřena na rozvoj paměti. Děti se učily novou říkanku: „*Jede auto po silnici na Šimonka (jméno některého dítěte) houká, uteč Šimi, zajedu tě, tady není louka.*“ Tuto říkanku si několikrát zopakovali a pokaždé použijí jméno jiného dítěte, dokud se všichni nevystřídali.

Další aktivitou bylo sledování pohádek na videu. Opět nám to může připadat jako nesmysl, když to jsou nevidomé děti. Ale ti, kteří to nevidí, mohou to alespoň poslouchat. Následovala poslední hra. Děti si sedly s učitelkou do kroužku, bylo určeno nějaké téma, např.: tělo a každý musel říct nějakou část těla, která ho napadla. Po této hře přišel na řadu oběd a tím vlastně hlavní program skončil. Po obědě si už pro některé děti přišly rodiče a ty, které tam zůstaly, šly si odpočinout. Po odpočinku, než dorazili rodiče, následovala opět volná hra.

Ná závěr ještě zmíním, jaké speciální terapie mohou děti navštěvovat.

7.2.3 Individuální speciální péče

V této mateřské škole mají děti k dispozici tyto terapie:

Zraková terapie:

Uskutečňuje se v tzv. relaxační místnosti. Této terapie jsem měla možnost se také zúčastnit. Zrakovou terapii využívají děti se zbytky zraku nebo nevidomé, které mají zachován světlocit.

Dnes ji absolvoval pod vedením učitelky nevidomý chlapec.

Přes polovinu místnosti zabírá vodní lůžko a přes jednu stěnu je zrcadlo. Učitelka rozmístila na posteli nějaké předměty, vždycky na některý z nich posvítla baterkou a dítě ho muselo najít podle světla a vzít do ruky. Další část terapie představovala skleněná deska, zesponu podsvícená a navrchu pokrytá pískem. Učitelka do písku udělala několik kruhů, tak aby bylo vidět prosvítající světlo. Úkolem dítěte bylo kruhy najít a spočítat je.

Canisterapie:

V překladu to znamená „terapie psem“. Koná se pravidelně každé pondělí pod vedením odborného terapeuta. Mohou se jí účastnit všechny děti. Nejdůležitější je pro děti s mentálním postižením nebo citově deprivované děti. Se psem si hrají, hladí ho.

Muzikoterapie:

Každou středu a čtvrtek dojíždí do školy muzikoterapeut. Děti zpívají, hrají na jednoduché nástroje, poslouchají hudbu. Probíhá individuálně i skupinově.

Logopedie:

Probíhá 1x týdně individuálně pod vedením logopeda.

Rehabilitace:

Zajišťuje ji rehabilitační sestra. Probíhá 3x týdně.

Prostorová orientace:

Probíhá v rámci běžného programu jako součást nějaké hry, orientovat se v prostoru podle nějakého zvuku.

7.3 Zhodnocení obou škol:

Hospitace v obou výše jmenovaných školách hodnotím velice pozitivně. Určit, která z nich byla lepší, by bylo velmi obtížné. Obě školy plní co nejlépe svoji hlavní výchovnou a vzdělávací funkci. Připravují dětem pestrý program a zajišťují různé terapie. Přesto ale mezi nimi najdeme řadu rozdílů.

Jedna z prvních věcí, která mě hned z počátku překvapila, byl počet dětí ve škole. Očekávala jsem, že v Praze bude škola větší a v Brně menší nebo alespoň stejně velká. Ale je to úplně naopak. Pražskou školu může navštěvovat osm dětí a brněnská má kapacitu na dvacet. Tento stav může mít své důvody. Jedním z důvodů, proč má Praha méně dětí může být to, že na Moravě je celkově méně těchto speciálních škol než v Čechách, a proto do Brna dojíždějí i děti z většího okolí. Další důvod může být takový, že pražská škola nemá tolik prostoru, aby mohla mít kapacitu pro více dětí.

Dalším patrným rozdílem je počet terapií. V Praze mají jenom tři terapie a v Brně mají kromě těchto ještě další tři. Určitě je dobře, když mají žáci tolik možností a mohou být

rozvíjeny po všech stránkách. Ale musíme tuto skutečnost posuzovat reálně. Rozdíl v počtu terapií je právě způsoben počtem dětí ve třídě. Když mají v Praze v současné době jen 7 dětí, asi by se jim nevyplatilo zavádět do školy třeba canisterapii nebo muzikoterapii.

Nyní se podíváme na styly vedení pedagogů na obou školách a na atmosféru ve třídě. V brněnské škole má učitelka s dětmi dobré a bezproblémové vztahy, ale zároveň si zachovává trochu odstup a vede je obdobně jako učitel ve škole, děti jí tedy samozřejmě vykaží. Jiný přístup zaujímá učitelka v pražské mateřské škole. Děti jí tykají a mají spolu kamarádský vztah.

Nelze jednoznačně určit, který z těchto dvou způsobů vedení je lepší. Já osobně se spíše přikláním k liberálnějšímu vedení a bližším vztahům ve skupině. Naopak brněnská škola má podle mého názoru zase pestřejší program a více zaměřený na určité téma. Například ten týden, když jsem tam byla na hospitaci, měli ho celý zaměřený na dopravní výchovu.

8. Rozhovor s rodiči dětí o výchově v rodině

Nyní se pokusíme na základě rozhovoru nahlédnout do života dětí se zrakovým postižením.

S rodiči těchto dětí jsem provedla rozhovor týkající se výchovy zrakově postižených dětí v rodině. Rozhovor obsahuje 15 otázek.

Cílem rozhovoru bylo zjistit, jak probíhá výchova v rodině, jaké pomůcky a hračky používají, jaké volí metody, jakou zrakovou vadu dítě má a jestli už se nějaká vada u někoho z rodiny vyskytla a zda mají kromě zrakově postiženého dítěte ještě zdravé dítě.

Na závěr měli rodiče zhodnotit, jaký má pro dítě význam speciální mateřská škola.

Již třetím rokem pracuji jako asistentka ve sdružení Okamžik pro zrakově postižené. Toto sdružení se specializuje hlavně na dětské klienty.

Od minulého roku dělám asistentku Tadeášovi a Janovi S. Tadeášovi je 7, 5 let a Janovi 6,5 let. Oba dokončují poslední rok již zmíněné mateřské školy pro zrakově postižené v Praze. V lednu byli na zápisu a na podzim nastoupí do první třídy. S jejich rodiči jsem udělala následující rozhovor. Další čtyři rozhovory se budou týkat rodičů dětí ze speciální mateřské školy pro zrakově postižené v Brně. O těchto dětech jsem získala informace jen prostřednictvím daného rozhovoru.

8.1 Rodiče Tadeáše a Jana S.

1. Mají vaše děti zrakovou vadu vrozenou nebo jí získalo až po narození? Pokud ano, kdy?

Ano, mají vrozenou vadu.

2. O jakou zrakovou vadu se jedná?

U Tadeáše úplná slepota, ale je zachován světlocit. Jan má zachovány zbytky zraku.

3. Objevila se již dříve u někoho v rodině zraková vada?

Ne, neobjevila.

4. Čím je podle vás specifická výchova zrakově postiženého dítěte?

Velice stížené poznávání světa, okolí. Velice náročné na čas, pomůcky, finančně, 24 hodinová péče. Stále se musí vodit za ruku, vše popsat, ohmatat, okusit.

5. Kolik lidí a kdo se na výchově vašeho dítěte (dětí) podílí?

Rodina, mateřská škola, asistentky, známí, příbuzní.

6. Jaké metody při výchově používáte (nebo jste používali)?

Naučit se vžít do světa nevidomého dítěte, udržovat ho v pohodě, rodinné harmonii. Metoda stálého opakování.

7. Využíváte speciální hračky nebo pomůcky pro zrakově postižené? Případně, jaké další hračky nejčastěji využíváte? (např.: na rozvoj sluchu, hmatu, rozvoj zbytků zraku)

Hudební nástroje, zvukové hračky, hmatové podněty, hodně číst, CD, vycházky, dětské hřiště, bazén.

8. Co si myslíte, že je v předškolním věku nejdůležitější pro zrakově postižené dítě? Na co by měl být kladen největší důraz?

Každý den alespoň půl hodiny věnovat nějaké činnosti – např.: modelování, lepení, stavebnice. Dítě by se mělo učit trpělivosti a nějakému řádu.

9. Máte kromě zrakově postiženého dítěte v rodině další zdravé dítě? Pokud ano, jak je staré?

Ano. 3 dospělé a dvouletou holčičku.

10. Jaký mají mezi sebou vztah zrakově postižené dítě a zdravé dítě?

Běžný sourozenecký.

11. Liší se v něčem výrazně výchova těchto dětí a v čem?

Neliší, ale postižené dítě vyžaduje mnohem více času.

12. Jak nejčastěji tráví děti volný čas? Co považujete za nejdůležitější?

Nejčastěji trávíme čas hrou, povídáním, procházkami a čtením.

13. Používáte nebo jste používali nějaké metodické příručky o výchově dětí se zrakovým postižením?

Ne, řídíme se pouze rozumem a citem.

14. Vyměňujete si nebo vyměňovali jste si zkušenosti s jinými rodiči dětí se stejnými nebo podobnými speciálními potřebami?

Ano, občas

15. Navštěvovalo vaše dítě vždycky jen speciální mateřskou školu nebo bylo integrováno také do běžné mateřské školy? Pokud ano, uveďte proč došlo ke změně a v čem je podle vás speciální škola lepší?

Ano, navštěvovaly. Honzík chodil do běžné mateřské školy a potom přešel do speciální mateřské školy pro zrakově postižené, kterou navštěvuje dosud. Tadiík chodil do běžné mateřské školy, do speciální mateřské školy, kde byly děti s různým postižením, pak přešel stejně jako Honzík do speciální mateřské školy pro zrakově postižené. Rozhodně pro nevidomé dítě je nejlepší speciální mateřská škola pro zrakově postižené. Je tam školený personál, pomůcky, děti stejně postižené.

Shrnutí:

Na základě rozhovoru se mi podařilo nahlédnout do života rodiny se zrakovým postižením. V rozhovoru se dozvídáme, že se zrakové postižení ještě u nikoho v rodině nevyskytlo. Tato informace se ale týká současné rodiny, která si vzala chlapce do pěstounské péče, o původní rodině tato informace chybí. Myslím si ale, že biologičtí rodiče těchto chlapců neměli zrakovou vadu, protože kdyby byli sami postižení, asi by postižené dítě neodložili. Ještě je nutné dodat, že oba chlapci nejsou sourozenci, ale každý pochází z jiné rodiny. Z rozhovoru je dále patrné, že rodina se o děti stará a věnuje jim dostatek času a pozornosti. Tuto skutečnost mohu doložit i vlastními zkušenostmi při mých častých návštěvách této rodiny. Rodina používá běžné hračky, ale i speciální, často zvukové, různé stavebnice. Velký důraz klade rodina na pobyt venku. Při pěkném a teplém počasí s nimi matka chodí ven na hřiště, někdy do Dětského centra Motýlek nebo navštěvují dětské koutky u obchodních domů.

Za velmi důležité ve výchově považuje rodina také povídání si s dětmi a čtení pohádek.

V navštěvování speciální mateřské školy pro zrakově postižené vidí rodina pro děti velký přínos oproti výchově v běžné mateřské škole, kterou navštěvoval Jan nebo ve speciální škole pro děti s více vadami, kam docházel Tadeáš.

„Jan, který má zbytky zraku, navštěvoval dříve běžnou mateřskou školu, docela ji zvládal, ale nebyl tak rychlý jako ostatní děti a učitelky mu při větším počtu dětí nemohly věnovat více péče a také mateřská škola, kterou navštěvoval, nebyla v místě jejich bydliště a protože měli plnou kapacitu a měli o tuto školu zájem děti z vesnice, musel Jan odejít. Tadeáš, který je zcela nevidomý, navštěvoval speciální školu, kde byli i děti s mentálním postižením. Tato škola nebyla pro něj moc vhodná, protože se pokoušel mentálně postižené děti napodobovat. Ve speciální mateřské škole pro zrakově postižené udělali kluci velký pokrok, zlepšili se v komunikaci, snadněji navazují vztahy s okolím a lépe se orientují v prostoru. Stará se o ně kvalifikovaný personál a mohou používat speciální pomůcky pro zrakově postižené,“ jak mi později matka sdělila.

8.2 Rozhovor s rodiči Šimona

1. Má vaše dítě zrakovou vadu vrozenou nebo jí získalo až po narození? Pokud ano, kdy?

Dítě má vrozenou vadu.

2. O jakou zrakovou vadu se jedná?

Jedná se o leberovu kongenitální amaurosu.

3. Objevila se již dříve u někoho v rodině zraková vada?

Starší bratr má stejnou zrakovou vadu.

4. Čím je podle vás specifická výchova zrakově postiženého dítěte?

Hlavně musí mít člověk velkou trpělivost, dítěti vše slovně doprovázet, nechat vše osahat. Nerozmazlovat jen proto, že je postižené!

5. Kolik lidí a kdo se na výchově vašeho dítěte (dětí) podílí?

Rodiče, prarodiče, učitelky v MŠ

6. Jaké metody při výchově používáte (nebo jste používali)?

Všechny činnosti musíme slovně doprovázet, některé činnosti musíme dělat s nimi – ruku v ruce.

7. Využíváte speciální hračky nebo pomůcky pro zrakově postižené? Případně, jaké další hračky nejčastěji využíváte? (např.: na rozvoj sluchu, hmatu, rozvoj zbytků zraku)

Ano, ale i ostatní hračky pro zdravé děti (zvukové, světelné, hmatové)

8. Co si myslíte, že je v předškolním věku nejdůležitější pro zrakově postižené dítě?

Na co by měl být kladen největší důraz?

Rozvíjet vše, o čem má zájem.

9. Máte kromě zrakově postiženého dítěte v rodině další zdravé dítě? Pokud ano, jak je staré?

Dceru Veroniku – 13 roků.

10. Jaký mají mezi sebou vztah zrakově postižené dítě a zdravé dítě?

Velice dobrý. Mají se rádi a vzájemně si pomáhají.

11. Liší se v něčem výrazně výchova těchto dětí a v čem?

Zdravé dítě je samostatnější, lépe a rychleji se učí nové věci.

12. Jak nejčastěji tráví děti volný čas? Co považujete za nejdůležitější?

Rádi poslouchají pohádky a písničky, hrají si, že jezdí v tramvajích, v létě jezdí na kole, chodí na hřiště.

13. Používáte nebo jste používali nějaké metodické příručky o výchově dětí se zrakovým postižením?

Ne.

14.

Vyměňujete si nebo vyměňovali jste si zkušenosti s jinými rodiči dětí se stejnými nebo podobnými speciálními potřebami?

Ano.

15. Navštěvovalo vaše dítě vždycky jen speciální mateřskou školu nebo bylo integrováno také do běžné mateřské školy? Pokud ano, uveďte proč došlo ke změně a v čem je podle vás speciální škola lepší?

Naše dítě navštěvuje stále jen speciální MŠ pro zrakově postižené děti. Je zde menší počet dětí, a proto také individuální přístup ke každému dítěti. Naše děti se tu naučily spoustu věcí a udělaly obrovský pokrok ve vývoji, díky autoritě třídních učitelek. Mnoho věcí, které ve školce běžně dělají sami, doma třeba dělat nechtějí.

Shrnutí:

Rodiče Šimona neznám tak dobře jako rodinu Tadeáše a Jana, s jeho matkou jsme se setkala pouze při mé návštěvě v mateřské škole, tak mohu vycházet pouze z informací získaných prostřednictvím dialogu.

Z rozhovoru je vidět, že rodiče Šimona mají už s výchovou nějaké zkušenosti, protože mají dvě starší děti, z nichž jedno je také zrakově postižené.

Ve výchově kladou důraz na trpělivost a aby se u dítěte rozvíjelo, o co by mělo zájem.

V poslední otázce, týkající se navštěvování mateřské školy, rodiče uvedli, že jejich dítě navštěvovalo vždy jen speciální mateřskou školu pro zrakově postižené. Podle nich v ní dítě udělalo velký pokrok a dělalo tam samo činnosti, které by doma dělat nechtělo.

8.3 Rozhovor s rodiči Natálky

1. Má vaše dítě zrakovou vadu vrozenou nebo jí získalo až po narození? Pokud ano, kdy?

Vrozenou.

2. O jakou zrakovou vadu se jedná?

Glaukom.

3. Objevila se již dříve u někoho v rodině zraková vada?

Ne.

4. Čím je podle vás specifická výchova zrakově postiženého dítěte?

Neodpověděli.

55. Kolik lidí a kdo se na výchově vašeho dítěte (dětí) podílí?

Pouze rodiče, školka, ranná péče

6. Jaké metody při výchově používáte (nebo jste používali)?

Neodpověděli.

7. Využíváte speciální hračky nebo pomůcky pro zrakově postižené? Případně, jaké další hračky nejčastěji využíváte? (např.: na rozvoj sluchu, hmatu, rozvoj zbytků zraku)

Světla, zvukové hračky, panel světelný, zraková stimulace na PC, koně, rehabilitace, hudba

8. Co si myslíte, že je v předškolním věku nejdůležitější pro zrakově postižené dítě?

Na co by měl být kladen největší důraz?

Rozvíjet zrak, hmat, chápání, mluvení, rehabilitace.

9. Máte kromě zrakově postiženého dítěte v rodině další zdravé dítě? Pokud ano, jak je staré?

Ne.

10. Jaký mají mezi sebou vztah zrakově postižené dítě a zdravé dítě?

-----

11. Liší se v něčem výrazně výchova těchto dětí a v čem?

Zrakově postižené dítě potřebuje hodně času, trpělivosti, vnímání, pochopení a víry.

12. Jak nejčastěji tráví děti volný čas? Co považujete za nejdůležitější?

Mají rádi svobodu, ale nemohou být sami. Dítě by mělo za každé situace být v pohodě a šťastné.

13. Používáte nebo jste používali nějaké metodické příručky o výchově dětí se zrakovým postižením?

Knížky, rady rodičů a instinkt.

14. Vyměňujete si nebo vyměňovali jste si zkušenosti s jinými rodiči dětí se stejnými nebo podobnými speciálními potřebami?

Ano.

15. Navštěvovalo vaše dítě vždycky jen speciální mateřskou školu nebo bylo integrováno také do běžné mateřské školy? Pokud ano, uveďte proč došlo ke změně a v čem je podle vás speciální škola lepší?

Ne, dříve navštěvovalo běžnou mateřskou školu v Hlinkách.

Shrnutí:

Rodiče nebyli tolik komunikativní, a proto jsem se od nich nedozvěděla mnoho informací. Ve výchově kladou důraz na rozvoj smyslů a mluvení. Za důležité považují věnovat dítěti dostatek času, trpělivost a pochopení.

8.4 Rozhovor s rodiči Petra

1. Má vaše dítě zrakovou vadu vrozenou nebo jí získalo až po narození? Pokud ano, kdy?

Má ji vrozenou.

2. O jakou zrakovou vadu se jedná?

Glaukom.

3. Objevila se již dříve u někoho v rodině zraková vada?

Ano.

4. Čím je podle vás specifická výchova zrakově postiženého dítěte?

Musí se mu vše více ukazovat, větší zodpovědnost a musí se na něj dávat větší pozor.

5. Kolik lidí a kdo se na výchově vašeho dítěte (dětí) podílí?

3 lidé.

6. Jaké metody při výchově používáte (nebo jste používali)?

Různé zvukové hračky, různé barevné věci.

7. Využíváte speciální hračky nebo pomůcky pro zrakově postižené? Případně, jaké další hračky nejčastěji využíváte? (např.: na rozvoj sluchu, hmatu, rozvoj zbytků zraku)

Ano, na rozvoj zbytků zraku.

8. Co si myslíte, že je v předškolním věku nejdůležitější pro zrakově postižené dítě?

Na co by měl být kladen největší důraz?

Nejdůležitější je hodně si povídat a rozvíjet představivost.

9. Máte kromě zrakově postiženého dítěte v rodině další zdravé dítě? Pokud ano, jak je staré?

Ano, dceru. Je jí 18 let.

10. Jaký mají mezi sebou vztah zrakově postižené dítě a zdravé dítě?

Dcera se o něj stará a pomáhá mi s výchovou. Velmi kladný vztah.

11. Liší se v něčem výrazně výchova těchto dětí a v čem?

Zdravé dítě se volně pohybuje, postižené se musí stále vést a opět je tam větší opatrnost.

12. Jak nejčastěji tráví děti volný čas? Co považujete za nejdůležitější?

Hraním. Nejdůležitější je dítě zabavit.

13. Používáte nebo jste používali nějaké metodické příručky o výchově dětí se zrakovým postižením?

Ne.

14. Vyměňujete si nebo vyměňovali jste si zkušenosti s jinými rodiči dětí se stejnými nebo podobnými speciálními potřebami?

Ano.

15. Navštěvovalo vaše dítě vždycky jen speciální mateřskou školu nebo bylo integrováno také do běžné mateřské školy? Pokud ano, uveďte proč došlo ke změně a v čem je podle vás speciální škola lepší?

Navštěvovalo pouze mateřskou školu pro zrakově postižené.

Shrnutí:

Z rozhovoru zjišťujeme, že v této rodině už se u někoho vyskytla zraková vada. Opět rodiče (stejně jako v předchozích rodinách), kladou důraz na zodpovědnost a komunikaci s dítětem.

Kromě zrakově postiženého dítěte mají ještě vidoucí 18 letou dceru, která rodičům pomáhá s výchovou. Toto považuji za velice přínosné pro oba sourozence, vzájemně se obohatí a předají si zkušenosti. Rodiče dále uvádějí, že jejich dítě navštěvovalo vždy jen speciální mateřskou školu pro zrakově postižené.

8. 5 Rozhovor s rodiči Simonky

1. Má vaše dítě zrakovou vadu vrozenou nebo jí získalo až po narození? Pokud ano, kdy?

Vrozenou.

2. O jakou zrakovou vadu se jedná?

Šilhání.

3. Objevila se již dříve u někoho v rodině zraková vada?

Ano.

4. Čím je podle vás specifická výchova zrakově postiženého dítěte?

Věnování více času a trpělivosti při výchově dítěte.

5. Kolik lidí a kdo se na výchově vašeho dítěte (dětí) podílí?

3 rodinní příslušníci.

6. Jaké metody při výchově používáte (nebo jste používali)?

Používání her a hraček k rozvíjení ostatních smyslů.

7. Využíváte speciální hračky nebo pomůcky pro zrakově postižené? Případně, jaké další hračky nejčastěji využíváte? (např.: na rozvoj sluchu, hmatu, rozvoj zbytků zraku)

Využíváme hračky, které pomáhají rozvíjet zbytky zraku.

**8. Co si myslíte, že je v předškolním věku nejdůležitější pro zrakově postižené dítě?
Na co by měl být kladen největší důraz?**

Trpělivost a zapojení do kolektivu.

9. Máte kromě zrakově postiženého dítěte v rodině další zdravé dítě? Pokud ano, jak je staré?

Ano, stejná vada, jsou mu 4 roky.

10. Jaký mají mezi sebou vztah zrakově postižené dítě a zdravé dítě?

Nevidím rozdíl.

11. Liší se v něčem výrazně výchova těchto dětí a v čem?

Neliší se v ničem.

12. Jak nejčastěji tráví děti volný čas? Co považujete za nejdůležitější?

Využívání her.

13. Používáte nebo jste používali nějaké metodické příručky o výchově dětí se zrakovým postižením?

Ne.

14. Vyměňujete si nebo vyměňovali jste si zkušenosti s jinými rodiči dětí se stejnými nebo podobnými speciálními potřebami?

Ano.

15. Navštěvovalo vaše dítě vždycky jen speciální mateřskou školu nebo bylo integrováno také do běžné mateřské školy? Pokud ano, uveďte proč došlo ke změně a v čem je podle vás speciální škola lepší?

Ano, vždycky navštěvovalo jen speciální školu.

Shrnutí:

Rodinu Simony stejně jako předchozí tři moc neznám. Setkala jsem se s jejími rodiči jen při mé hospitaci v mateřské škole. Z rozhovoru také vyčteme, že stejně jako u většiny předchozích rodin, se již v rodině vyskytl někdo, kdo má nějaké zrakové postižení. V tomto případě se jedná o 4 letého sourozence.

Tyto rodiče stejně jako předchozí rodiny kladou důraz na trpělivost a používají hračky a pomůcky na rozvoj smyslového vnímání. Simona navštěvovala vždycky jen speciální mateřskou školu.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zabývat se problematikou výchovy a vzdělávání dětí se zrakovým postižením v předškolním věku.

V teoretické části bylo toto téma zahájeno charakteristikou handicapu obecně a následně specializace na jednotlivé typy zrakových vad.

Pokusila jsem se o nastínění výchovy zrakově postiženého dítěte v rodině, rozdělila ji do několika druhů a ty podrobně popsala.

Nakonec jsem se v teoretické části zabývala vzděláváním ve speciálních mateřských školách. Zvolila jsem si dvě speciální mateřské školy pro zrakově postižené v Praze a v Brně, které jsem také navštívila. V teoretické části jsme se seznámili s jejich školními vzdělávacími programy a zaměřili se v nich hlavně na tématické celky, podle kterých sestavují učitelky program na celý rok.

V praktické části byly podrobně rozebrány dvě vybrané mateřské školy, ve kterých jsem byla na hospitaci. Při svoji návštěvě jsem se zaměřila na aktuální denní program a během svého pozorování jsem zkoumala také atmosféru ve třídě, vztah mezi učitelem a žákem a mezi žáky navzájem. Cílem návštěvy bylo také zjistit, jaké speciální terapie jsou žákům poskytovány.

V obou těchto školách měli žáci možnost navštěvovat zrakovou terapii, logopedii a prostorovou orientaci, v brněnské mateřské škole navíc canisterapii a muzikoterapii.

Porovnáme – li přístup učitelů k žákům v obou školách, v brněnské škole volí učitelka spíše autoritativní styl podobající se stylu vedení ve škole a v pražské škole naopak spíše liberálnější a kamarádštější.

S vybranými rodiči v obou školách jsem provedla rozhovory týkající se výchovy dětí v rodině. Bohužel ne každý z rodičů byl ochotný nebo měl čas na rozhovor, tak se mi ho podařilo provést je s pěti rodinami. Prostřednictvím rozhovoru jsme zjistila, zda se již u někoho v rodině dříve vyskytla zraková vada, u třech z pěti se vyskytla, u dvou ne. Dozvěděla jsem se také, na co rodiče ve výchově kladou největší důraz, co je pro ně nejdůležitější a jaké hračky a pomůcky používají. Většina rodičů odpověděla obdobně. Poslední otázka rozhovoru se týkala speciální mateřské školy. Někteří rodiče uvedli, že jejich dítě navštěvovalo jen speciální mateřskou školu pro zrakově postižené. Jiní zase sdělili, že dříve docházeli i do jiné speciální školy nebo do běžné mateřské školy. Tito rodiče uvedli, že speciální mateřská škola je pro jejich děti lepší. Věnuje se jim školený personál, jsou

v kolektiv stejně postižených dětí a mohou využívat speciální pomůcky pro zrakově postižené.

Přílohy obsahují tři části. V prvních dvou jsou vypracované kazuistiky mých dvou klientů, kterým asistuji. Poslední část je tvořena fotografiemi ze Školy Jaroslava Ježka – speciální mateřské školy pro zrakově postižené v Praze.

Seznam literatury:

- Edelsberger, L. Defektologický slovník, Jinočany H&H Vyšehradská, s. R o. , 2000, 418 s.
3. vydání, ISBN 80 – 86022 – 76 – 5
- Jesenský, J., Jesenská, J. Vychováváme zrakově postižené dítě, Praha:
ÚV Svazu invalidů, 1982
- Keblová, A., Zrakově postižené dítě. Praha: Septima, 2001, s. 67, ISBN 80 – 7216-191-1
- Keblová, A. Hmat u zrakově postižených, Praha: Septima, 1999
- Keblová, A. Sluchové vnímání u zrakově postižených, Praha: Septima, 1999
- Krejčová, O. Kapitoly ze speciální pedagogiky, Praha: Eteria, 2002, s. ?
- Květoňová, L., Základy oftalmopedie. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 22 s.
ISBN 80 – 210 – 0667 – 6
- Michálek, M., Nahlédnutí do života beze zraku aneb Jak se vyhnout diskriminaci lidí se zrakovým postižením, Praha: Okamžik, 2007, 48 s., ISBN 978-80-86932-15-6
- Pipeková, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky, Brno 1998, s. 234, ISBN 80-85931-65-6
- Smykal, J. Hovory s rodiči o výchově nevidomého dítěte, Praha: Svaz invalidů, 1988, 148 s.
- Smykal, J. Výchova nevidomého dítěte předškolního věku, Praha: Svaz invalidů, 1986, 105 s.
- Vágnerová, M. Oftalmopsychologie dětského věku

Zdroje z internetu:

MŠMT (2008) : Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.
Úplné znění školského zákona, (<http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>,
staženo 20. 3. 2011)

(1996): Česká republika. Speciální mateřské školy,
<http://www.firmy.cz/Institute-a-urady/Vzdelavaci-institute/Materske-skoly/Specialni/reg/ceska-republika> ,
staženo 22. 2. 2011

Hájek, J. (2006): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Škola Jaroslava Ježka
– Mateřská škola pro zrakově postižené, s. 4 – 6 (http://www.skolajj.cz/materska-skola/svp_ms.pdf), staženo 4 .3.2011

Fialová, S., Pelikánová, D. (2007): Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Doteky, Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Kamenomlýnská 2, Brno, (http://www.sss-ou.cz/files/svp/SVP_Materska_skola.pdf), staženo 20. 3. 2011

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Kazusitka Tadeáš

Příloha č. 2: Kazuistika Jana

Příloha č. 3: Pomůcky a hračky pro zrakově postižené

Příloha č. 1:

Kazuistika Tadeáše S.

I. Osobní anamnéza

Osobní data:

Tadeáš S. - narozen 4. 8. 2003 v Praze. V současné době je v pěstounské péči u Jindry a Milana S. Rodina S. si ho vzala, když mu bylo 6 měsíců.

Bydliště: Praha

Sourozenci: bratři: Miloš a Jan

sestry: Veronika, Eliška, Tereza

Vývoj dítěte:

Průběh těhotenství a porodu:

Předčasný porod – narozen v 27. týdnu těhotenství, byl kříšený, 7. týdnů byl na umělé ventilaci.

Zdravotní stav:

Objevilo se u něj krvácení do mozku a zároveň došlo k odchlípení sítnice. Stanovena diagnóza – trvalá slepota. Ve 12. týdnu byl přemístěn do kojeneckého ústavu. Tam strávil 2,5 roku a rodiče si ho převzali v necelých 6 měsících. Samostatně začal chodit ve 25. měsících.

Příjem potravy:

Z počátku trpěl poruchou příjmu potravy. Rodiče cvičili Vojtovu a Bobatovu metodu, napojení na ranou péči.

Poznávací schopnosti a řeč:

Ze začátku měl těžkou deprivaci a projevovala se u něj apatie. První počátky řeči se objevily kolem 3. roku. V současné době je řeč na přijatelné úrovni.

Emoční a sociální vývoj:**Blízké osoby :**

rodiče, sourozenci

S kým tráví nejvíce volný čas:

rodina, mateřská škola, návštěva známých, stacionář APROPO, asistentky

Je někdo, koho nemá vyloženě rád:

Nikoho neupřednostňuje, je velice společenský, rád komunikuje s ostatními lidmi

Kdo ho nejvíc ovlivňuje?

Rodina, mateřská škola, bratr Jan, kamarád Matýsek

Jaký má vztah k vrstevníkům a autoritám , jak navazuje kontakty

Bezproblémový, je vděčný za každý kontakt.

Kdo a co ho nejčastěji motivuje?

Bratr Jan, mateřská škola, knížky, otec, asistentky.

Zájmy:

hraní s hračkami (zvukové, plyšové, panenky), navlékání korálků, pohádky, povídání s lidmi

II. Rodinná anamnéza

Základní údaje o členech rodiny:

matka – Jindra S. - 47 let

otec – Milan S. - 56 let

sourozenci – Jan– 6 let

Tereza – 2 roky

Eliška – 24 let

Veronika - 32

Miloš - 34

Eliška, Veronika a Miloš již nežijí společně s touto rodinou, osamostatnili se.

Ekonomické podmínky:

Bytové podmínky:

Rodina vlastní rodinný dům v menším městě ve východních Čechách a v Praze má pronajatý byt.

Od neděle do pátku žije matka s dětmi v Praze a otec je v tu dobu v rodinném domě. Pracuje doma.

Ekonomická situace:

Je docela dobrá. Rodina žije na slušné úrovni vzhledem k většímu počtu dětí a stížené životní situaci péčí o postižené děti.

Sociální vztahy v rodině a mimo ni:

Vztahy s rodiči:

S rodiči má hezký bezproblémový vztah

Kdo se podílí na výchově

rodiče, mateřská škola, asistentky

Sourozenecké vztahy:

Sourozenci mají mezi sebou přátelské vztahy.

Aktivita členů rodiny:

Matka: Je na mateřské dovolené s nejmenší dvouletou dcerou. Původním povoláním byla sálková sestra.

Otec:

Pracuje doma jako řezbář.

Otec i matka mají rádi historii, výstavy a rádi cestují.

Sourozenci: bratr Jan – navštěvuje stejnou mateřskou školu jako Tadeáš

sestra Tereza – je ještě s matkou doma

starší sourozenci už nežijí s rodiči a pracují

III. Školní anamnéza:**Předškolní věk:**

Navštěvuje speciální mateřskou školu pro zrakově postižené v Praze. Měl 2 odklady školní docházky. Do mateřské školy chodí od 4 let. Letos byl u zápisu a na podzim už začne chodit do školy.

Oblíbené činnosti:

Zvukové hračky, poslech CD, hřiště plavání.

Vztahy s učiteli a spolužáky:

Bezproblémový vztah. Paní učitelku má rád.

Spolupráce rodiny a školy:

Velmi dobrá spolupráce. Rodiče se zajímají o to, co se děje v mateřské škole.

Příloha č. 2:

Kazuistika Jana S.

I. Osobní anamnéza

Osobní data:

Jan S. - narozen 13. 5. 2004 v Praze. V současné době je v pěstounské péči u Jindry a Milana S. Po narození byl v adopci. Ta ho vrátila pro těžkou zrakovou vadu. Do rodiny Milana a Jindry přišel v 1. roce.

Nyní žije se svojí rodinou od pondělí do pátku v Praze a na víkendy rodina jezdí do malého města ve východních Čechách.

Sourozenci: bratři – Miloš a Tadeáš

sestry – Veronika, Eliška a Tereza

Vývoj dítěte:

Průběh těhotenství a porodu:

Fyziologické těhotenství a porod. Potíže se objevily ve 2. měsíci – zánět mozku.

Zdravotní stav:

Stav po zánětu mozku – těžká porucha zraku. Má nedostatek růstového hormonu, nedostatek antidiuretického hormonu.

Příjem potravy:

Nejdříve měl umělou výživu, ale dobře prospíval. V současné době nemá žádné problémy s příjmem potravy a žádnou dietu.

Poznávací schopnosti a řeč:

Začal chodit v 18. měsících. Řeč se začala rozvíjet kolem 3. roku.

Emoční a sociální vývoj:

V prvním roce - ležící apatické dítě. Naseděl a byl citově deprivován.

Blízké osoby – rodiče, sourozenci

S kým tráví nejvíce volný čas:

Rodina, sourozenci, mateřská škola, kamarádi, asistentky.

Je někdo, koho nemá vyloženě rád:

Nikdo takový není. Je velmi kamarádský.

Kdo ho nejvíc ovlivňuje?

Mateřská škola, knížky, radio, kamarádi

Jaký má vztah k vrstevníkům a autoritám , jak navazuje kontakty:

Velmi dobrý a bezproblémový vztah k autoritám. Přátelské a komunikativní dítě, nedělá mu problém s kýmkoliv navázat kontakt. Rád si povídá i s cizími lidmi v tramvaji.

Kdo a co ho nejčastěji motivuje?

Rodina, mateřská škola, kamarádi, asistentky.

Zájmy:

Rád komunikuje a učí se nové věci, plavání, pohádky, stavebnice, hry.

II. Rodinná anamnéza**Základní údaje o členech rodiny:**

matka: Jindra S. - 47 let

otec: Milan S. - 56 let

Sourozenci: Tadeáš – 7 let

Tereza – 2 roky

Eliška - 24 let

Veronika 32 let

Miloš 34 let

Ekonomické podmínky:

Bytové podmínky:

Rodina vlastní rodinný dům v menším městě ve východním Čechách. A v Praze má pronajatý malý byt.

Ekonomická situace:

Jsou slušné vzhledem k stížené životní situaci péčí o postižené děti.

Sociální vztahy v rodině a mimo ni:

Vztahy s rodiči:

Hezké, bezproblémové vztahy. Rodiče pro ně představují autoritu a vzor. V rodině panuje klid a harmonie. Nejvíce času děti tráví s matkou v Praze, s otcem se vidí, když se vracejí domů na víkend do východních Čech.

Kdo se podílí na výchově:

rodiče, mateřská škola, kamarádi, asistentky

Sourozenecké vztahy:

Velmi dobré. Jan má nejbližší vztahy s Tadeášem a Terezou. Ostatní starší sourozenci už jsou dospělí a žijí sami a nevidí se s nimi tak často.

Aktivity členů rodiny:**Matka:**

Matka je na mateřské dovolené s nejmladší dcerou. Původním povoláním je sálková sestra.

Otec:

Pracuje doma jako řezbář.

Matka i otec mají rádi historii, výstavy a cestování.

Sourozenci:

sestra Tereza – je ještě doma s matkou

bratr Tadeáš – navštěvuje stejnou mateřskou školu jako Jan

ostatní sourozenci už jsou dospělí a pracují

III. Školní anamnéza:**Předškolní věk:**

Od 3 let navštěvoval běžnou mateřskou školu, od 5 let přešel do speciální mateřské školy.

Oblíbené činnosti:

Stavebnice, puzzle, knížky, CD

Vztahy s učiteli a spolužáky:

Velmi pěkný. Jan je hodně přátelský a komunikativní. Paní učitelku poslouchá, představuje pro něj autoritu.

Spolupráce rodiny a školy:

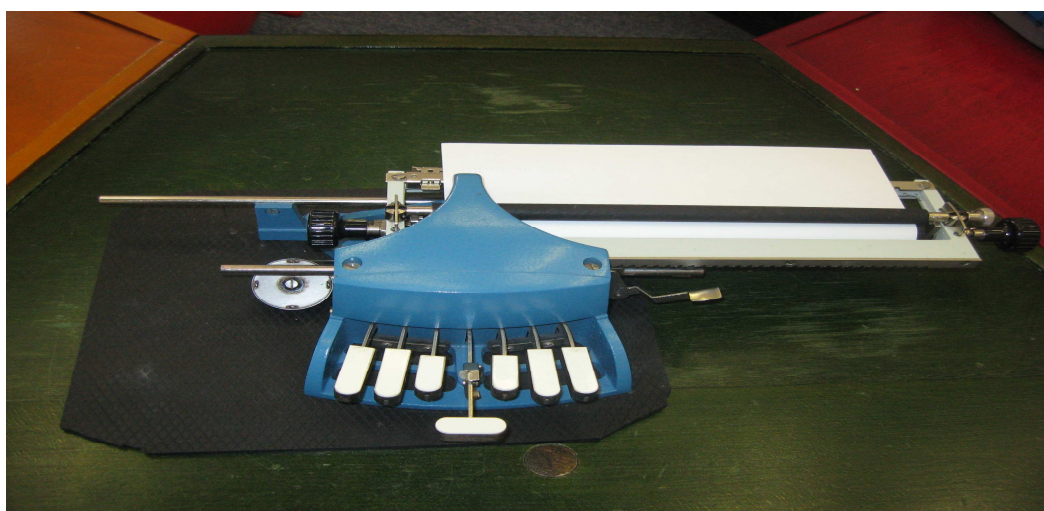
Bezproblémová. Rodiče projevují zájem o dění v mateřské škole.

Příloha č. 3:

Pomůcky a hračky ze Školy Jaroslava Ježka

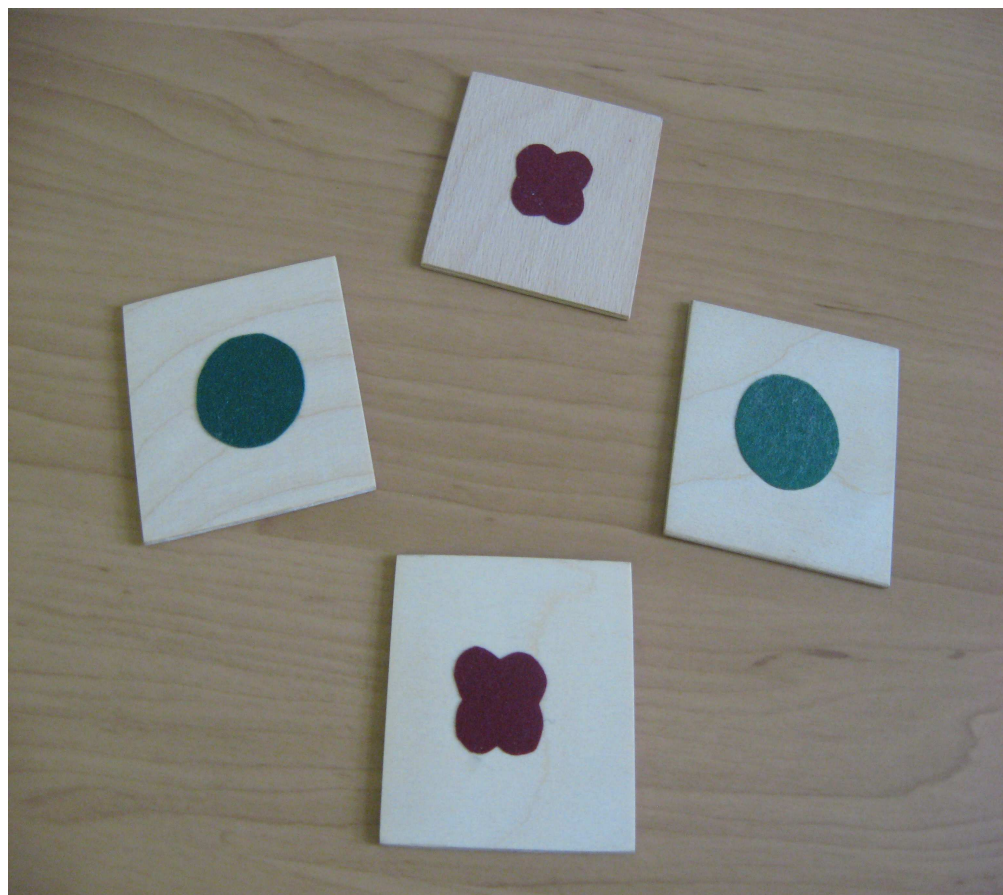
Deska se zasouvacími kolíky v podobě figurek na nácvik šestibodu

Pichtův psací stroj (používá se na psaní Braillova písma)

Hmatová kniha

Hmatové pexeso

